

EZBER DIŞI SÖYLEŞİLER (4)

“Ortadoğu; İŞgalin 4. yılında Irak ve Túrkiye” Mete Çubukçu

MMO Tepekule Kongre ve Sergi Merkezi
21 Nisan 2007

tmmob
makina mühendisleri odası
izmir şubesi

tmmob
makina mühendisleri odası
izmir şubesi

METE ÇUBUKÇU

Ortadoğu İşgalinin 4. Yılında Irak ve Türkiye

Bu kitabın yayın hakkı **Makina Mühendisleri Odası**'na aittir.
MMO'nun izni olmadan, kopya edilemez, kullanılamaz.

Yayına Hazırlayanlar: Elif Aydoğdu Oral - Önder Sözen

Grafik Tasarım: Nurcan Durmaz

Baskı Yeri: Can Dijital Baskı Hizmetleri

Gazi Blv. No: 93/A Çankaya - İZMİR

Tel: 0 232 441 20 22 (PBX)

Baskı Tarihi: Nisan 2010 - İZMİR

ISBN No: 978-9944-89-974-1

İzmir - 2010 / 14 - 4

SUNUŞ

Ülkemizde siyasetin sığlaştığı, politik tartışmaların magazinleştiği bir süreç yaşıyoruz. Kavramlar, değerler birbirine karıştı. Düşüncenin, düşünmenin önemi yitiyor ve yaşanan her sorunda insanlar şiddete başvurur hale geliyor.

Toplumsal algının netliğini ve toplumsal barışı zedeleyecek bu durumdan kurtulabilmek için ezberlerin ve reflekslerin sorgulanması gerekiyor.

Bir yandan askeri vesayet altında bir türlü gelişemeyen demokrasimiz, diğer yandan neoliberal politikalarla değersizleştirilmeye çalışılan emek ve insan, katledilen çevre...

Bu kadar kapsamlı sorunlar doğru zeminler yaratılarak tartışılmamakta, çoğunlukla uzlaşmalarla çözülebilecek, ortak akıl, ortak payda yaratılabilecek konular, başlangıçta yaratılan kutuplaşmalar nedeniyle içinden çıkılmaz noktalara sürüklenmektedir. Böyle bir ortamda konuları kutuplaşmalara, ezber söylemlere, önyargılara kurban etmeden, o konuda araştırma yapmış uzmanların katılacağı söyleşilerde ele almayı hedefledik.

Bu anlayışla Ezber Dışı Söyleşiler 10 Şubat 2007 tarihinde başlamış ve bir çok uzman katılımıyla dizi halinde sürdürülmüştür.

Bugüne kadar gerçekleşen söyleşileri çözümleyerek her birini fasikül şeklinde yayımladık, sözlerin yanı sıra tarihe yazılı olarak not düşerek sizlere ulaştırmayı amaçladık.

Ezber Dışı Söyleşilere konuşmacı ve dinleyici olarak katkı koyan emeği geçen herkese teşekkür eder, ezber dışı söyleşi fasiküllerini halkımızın, kamuoyunun hizmetine sunarız.

**TMMOB Makina Mühendisleri Odası
İzmir Şubesi Yönetim Kurulu**

Ortadoğu İşgalinin 4. Yılında Irak ve Türkiye

Herkese iyi günler. Geldiğiniz için hepinize teşekkür ederim.

Başlığımız, “Ortadoğu: İşgalin Dördüncü Yılında Irak ve Türkiye.” Yani Kuzey Irak politikası üzerine konuşacağız. Dördüncü yılında işgale baktığımızda iç açıcı olmayan onlarca haber geliyor her gün. Bir şekilde yavaş yavaş kanıksamaya başladık. Biz de televizyonda haber yaparken, artık zaman zaman ölü sayısına bakarak, “*Haberi yapsak mı, yapmasak mı?*” diye düşünüyoruz. Dördüncü yılda, her gün en azından 40-50 ölümlü saldırı haberleri geliyor. BBC’nin web sitesinde Iraklı bir kadınla konuşmuş , 4 yılın sonunda ne olmasını istiyorsunuz?” diye sormuşlar, “*Evimizin önündeki cesetleri her gün alsınlar ve çocuklarımız daha rahat okula -tabii okul kaldıysa- gidip gelebilsin*” diye bir dilekte bulunmuş. Yani her gün kapısını açtığı anda evinin önünde kim olduğunu bilmediği insanların cesetlerinin olduğu bir ülke Irak. En son, iki gün önce, artık biraz amiyane tabirle, bir atımda 265 kişi öldürüldü.

Geriye dönüp baktığımızda, savaş öncesinde de Saddam Hüseyin rejimini ya da Ortadoğu’daki rejimleri sonuna kadar eleştiriyorduk. O dönemler ya “*biz ya da Saddam Hüseyin*” diyerek bizleri hiç de katılmadığımız bir tercihe zorlamak istiyorlardı. Tıpkı “*Bush mu, Ladin mi*” gibi bir soruydu bu? Haksız ve var olan durumu saptıran iki yüzlü bir soruydu. Hayır, biz bu ikilem üzerinden değil bunun dışında bir çözüm için çalıştık, çalışıyoruz. Ne Bush ne Saddam seçeneği idi bu.

Baas rejimine tabii ki “*iyi*” diyecek halimiz yok; ama bugünkü manzaraya baktığımızda, en azından insani açıdan, Irak’ta, belli kesimler dışında bir sürü insanın o günleri aradığını, bütün kötülüğüne ve baskısına rağmen, en azından kapısının önünde sabahları cesetle karşılaşmadığı dönemleri tercih ettiğini düşünüyorum ve biliyorum. Yani dördüncü yılda böyle bir yere gelindi.

Şu anda, net olmamakla birlikte, Irak’ta 4 milyon kişi mülteci durumuna düşmüş. Bu rakam 1948’de, yani İsrail kurulduğunda Filistinlilerin topraklarından sürüldüğü tarihten sonraki en büyük zorunlu

göç hareketi. Bunların 2 milyonu Irak dışına kaçtı, büyük bir kısmı Suriye’de, 2 milyon kişi de ülke içinde yer değiştirdi. Özellikle Irak dışına kaçanlar, Irak’ın daha çok yetişmiş, entelektüel, kültür, bilgi anlamında yetişmiş insanları. Yani Irak’ın her anlamdaki alt yapısıydı. Bunun bir anlamı şu: Aslında bu kaçan insanlarla, vahşet ortamından dolayı ülkeyi terk etmek zorunda kalanlar; Şii, Sünni, El Kaide katilleri tarafından kaçmaya zorlananlardır. Bu yolu ise işgal açmış, işgal böyle bir duruma zemin hazırlamış, Bush yönetimi Irak’ta gerçek bir terör özgürlüğü yaratmıştır. İşgal Irak halkını terörle tanıştırmış, teröre karşı savaş safatası aslında Amerika’nın bölgedeki varlığı ile ortaya çıkmıştır. Yani ABD olmayan terörü yaratmıştır. Çünkü Neo-con ideolojisi ancak kendi karşıtı var oldukça geçerli olacaktır. Bu yüzden artık Irak’ta yetişmiş, Irak’ı tekrar ayağa kaldıracak, en azından petrol rafinerilerini çalıştıracak bir insan kapasitesi bile şu anda kalmamış durumdadır. Sadece insan malzemesi değil bir tarih, bir medeniyet ayaklar altına alınmış ve tarihten silinmiştir.

Bunun yanı sıra, öksüz, annesiz, babasız kalan çocuklar ve dul kalan kadınlar var. Buraları çok fazla görmüyoruz aslında, daha çok hep siyasi konular üzerinden gidiyoruz; ama bunların maliyeti ileriki yıllarda katlanarak devam edecek ve daha korkunç bir manzara çıkacak diye düşünüyorum. Kadınlar çaresizlikten dolayı kendilerini satmaya başlamıştır. Ailesi olmayan çocukların sayısı bilinmemektedir. Ayrıca hemen her bölgede, kadınlar üzerinde şeriat baskısı oluşturulmaya başlanmıştır. Başu açık gezenler, okula gidenler, makyaj yapanlar öldürülmüştür. Şii ve Sünni bölgelerinde de durum aynıdır. Oysa Irak, kadınlar açısından hep “özgür” olmuştur geçmişte.

Tabii, bunun ortaya çıkardığı, yani bu yer değiştirmenin ortaya çıkardığı manzara sonucunda, bu mezhep ayrılıkları nedeniyle artık bölgeler ayrıldı, kentler ayrıldı, kentler içinde semtler ayrılmış durumda; yani bir semtten bir başka semte gitmeniz mümkün değil. Şii ve Sünni ayrımı giderek artıyor; katliamlar yaşanıyor. Hatta isminiz bile tehlikeli olabiliyor. Osman’sanız, Ömer’seniz, Şiiler, Ali’yseniz, Hüseyin’seniz Sünniler tarafından öldürülebiliyorsunuz. Birçok kişi artık sahte, çift kimlikle dolaşıyor. İnsanlar kaçırılıyor, fideye alınsa bile öldürülüyor; hatta cesetler bile satışa çıkarılıyor. Yani manzara insanlık adına korkunç bir durumda. İşgal bir ülkeyi böyle bir duruma getirdi. İnsanlar zihin altlarındaki düşmanlıkları, tarihsel çekişmeleri pratiğe geçirerek işgalin yol açtığı düzensizliğe katıda bulundu. Bunun tabii ki tarihsel, zihinsel altyapısı her zaman vardı; bunu bir

şekilde körüklemek gerekiyordu. Dördüncü yılına girdiğimiz işgal, bunun tamamen zeminini oluşturdu ve bir noktadan sonra da kontrol edemez hale geldi. Irak'tan, Filistin'den söz ederken bunları unutmamak, altını kalın çizmek gerekiyor. Artık Irak normal bir yer değildir. Mesela, Filistin'de de hep öyle olur. Barış görüşmelerinde, karşılıklı çatışmalarda, normal bir yermiş gibi algılanır ya da öyle söz edilir. Halbuki; yani o işgalin getirdiği, ortaya çıkardığı manzarayı hiçbir zaman aklımızın bir köşesinden ayırmamız gerekir diye düşünüyorum.

Tabii ki, işgal sadece Irak'ı bu hale getirmedi, bölgedeki bütün zemini de kaydırды. Çatışma düzeyinde olmasa bile, bu mezhebi ayrılıkları bölgenin geneline yayıldı.

Amerika, bugüne kadar yedi tane plan uyguladı ve bunun hemen hepsinde başarısız oldu. Sekizinci planda da büyük bir ihtimalle başarısız olacak. Neyi öngörüyor bu plan?

Bush'un 120 bin askere ek olarak 20 bin asker desteği istediği bir plan. Özellikle Bağdat başta olmak üzere, orta kesimdeki Sünni kentlerini, Bağdat'ı mahalle mahalle kontrol altına almak, onları duvarlarla çevirmek, direnişçileri ya da işgale karşı çıkan grupları masetmek, orayı elinde tutmak ve ilerlemek anlamına geliyor bu. Bu, Amerika'nın Vietnam'da ve İsrail'in hâlâ Filistin'de uyguladığı çok klasik bir taktiktir; ama burada tutar mı, ben şüpheliyim. Çünkü bu daha çok Amerikan askerinin sokaklara çıkması anlamına geliyor, daha fazla Amerikan askerinin sokakta olması da kayıp anlamına geliyor. Yani bir süre sonra bu da başarısızlığa uğrayacaktır diye düşünüyorum.

Bu planları konuşurken, şöyle bir imaj var: *“Amerika, Irak'ı işgal ederken, aslında bütün her şeyi hesapladı; çünkü çok sistematik bir ülke, tek süper güç. Yani ikinci adımını düşünmeden ilk adımını atmaz.”* denildi. Evet, Amerika'nın içinde belki işler böyle gidiyor olabilir; ama Irak'ın işgalinden itibaren baktığımızda, aslında Amerika'nın Irak'ta atacığı ikinci adımla ilgili tek bir planı bile yok. Dolayısıyla, sürekli olarak, üç ayda, beş ayda bir plan değiştiriliyor, var olan duruma göre tavır alıyor. Yani uzun soluklu bir planı yok. Kendileri de çok hesaplayamadıkları, karşılıklarına çıkacak gücü bilemedikleri bir ortama girdiler. Bu kadar bir direniş beklemiyorlardı. Bu plan da tutmayacak ve Amerika yeni bir plana geçecek gibi görünüyor. ABD'nin Irak Kürt bölgesi dışında elinde somut bir *“başarı”* yok diyebiliriz.

Şu anda baktığımızda, ülke filen üçe bölünmüş durumda; Şii-ler çoğunlukta, Hükümetin çoğunluğu Şiilerin elinde. Kürtler kendilerine has, kendi bölgelerinde daha özerk, hatta epeyce özerk bir şekilde yaşıyorlar ve orta bölge Sünnilerin bulunduğu bölge. Ve Kürt bölgesi diğer bölgelere göre çok yol kat etmiş durumda. Orta ve güneyde vahşi bir kapışma sürerken Kürtler kendi işlerine bakıyor, işgalin kendilerine sağladığı olanaklardan çok iyi yararlanıyorlar. Bu durum Kürtlerin işgal karşısındaki tutumunu eleştirmemize engel değil tabii ki. Hükümet ise Şii ve Kürtlere dayanıyor. Kürtler, bütçe gelirleri nedeniyle Bağdat'tan kopmak istemiyor. Ama kendi bölgelerinde de kendileri söz sahibi olmak istiyorlar. Pratikte de bu gerçekleşiyor.

Sünni direnişçiler ile El Kaide unsurlarına gelince. Bu iki unsuru birbirinden ayırmak gerekir. Çünkü iki gruba baktığımızda direnişin niteliği de farklılaşıyor. Yani El Kaide ile Sünni direnişçiler ilk başta birlikte çalışmış olsalar bile, çoğu zaman artık farklı mücadele veriyorlar. Ama orta bölgeyi kontrol altına almadan, Irak'ta Amerika'nın istediği tarzda bir istikrarın gelmeyeceğini kendileri de biliyor. Ancak son dönemde Sünniler aşiretler aracılığı ile El Kaide'ye karşı cephe oluşturdular. Çünkü Kaide Irak'ın çok önemli sosyal bir yapısı olan aşiretlerin ekonomik, sosyal gücünü kırmaya, etki alanlarını daraltmaya başladı. Bazı kasabalar El Kaide'nin eline geçti. ABD bundan iyi yararlandı ve Sünni aşiretleri kendi yanına çekerek El Kaideye karşı savaştırmaya başladı. Sünnilere silah ve para verdi. Bu ittifak tuhaf görünse de kısa vadeli bir durum diye düşünüyorum. Çıkar ortaklığı sona erdiğinde Sünniler her an için ABD birliklerine saldırabilirler.

Şiilere gelince; Mukteda El Sadr'ın Mehdi Ordusu, vahşi bir yapılanma. Sünnilere karşı girişilen katliamlarda onların imzası var. Hükümet onları destekliyor. Hem Sünnilere hem de Amerika'ya karşı gibi görünüyorlar. Sadr özellikle Saddam Hüseyin'in idamından sonra ki bu idam Şiilere yaptırıldı-ortadan kayboldu, adamlarına "Amerika'ya direnmeyin" dedi ve Amerika da sadece Sünnilere karşı bir harekâta başladı. Yani orayı bastırıldığı an direnişin durabileceğine inanıyor.

Ama şöyle de bir nokta var: Direniş de, Amerikalıların taktiklerine göre taktik değiştiriyor, yani bir karşı taktik oluşturuyor. Bu taktik askeri anlamda, siyasi anlamda oluyor ve bununla çoğu zaman başa çıkamıyorlar. Yani o gelişmiş teknolojiyle birlikte, silahın yerini

bulmaya çalışıyorlar, bunların nasıl saldırdıklarını hesaplıyorlar, ona karşı plan geliştiriyorlar; ama karşıdan da bir karşı plan geliyor. Bugüne kadar böyle oldu ve kendileri de itiraf ediyorlar, işin içinden çıkmadıklarını söylüyorlar.

Türkiye'ye ya da bizim çok konuştuğumuz bir konuya, yani Kürt bölgesine gelecek olursak, ben, yaklaşık bir buçuk ay önce oradaydım. En son da bir yıl önce gitmiştim. Bir yıl sonra çok daha farklı bir manzarayla karşılaştım. Eğer süreç böyle giderse, mesela bir yıl sonra gittiğimde daha da farklı bir manzarayla karşılaşacağımdan eminim açıkçası. Yani Irak'ın diğer kesimlerinde, orta bölgesinde ya da güneyinde gerçekten ülke yıllarca geriye giderken ya da ayağa kalkmak için çok uzun bir süreye ihtiyaç duyarken, kuzeyde, Kürt bölgesinde sanki bunlar hiç yaşanmıyormuşçasına, amiyane tabirle, onlar kendi işlerine bakıyorlar ve orta bölgeyle belki şu anda aralarında her anlamda bir 10 yıl fark var. Yani kurumsal anlamda, altyapı anlamında, günlük yaşam tam olarak oturmasa bile, oraya gittiğinizde, Irak'ta bir işgal olup olmadığını ya da nasıl bir ülkeye geldiğinizi tam olarak kestiremiyorsunuz. Tabii ki, askeri önlemler söz konusu, çeşitli baskılar, saldırılar söz konusu; ama diğer bölgelerle karşılaştığınızda çok büyük fark var.

Hep şu tartışılıyor: *“Bağımsız bir Kürdistan olacak mı, olmayacak mı?”* Ama şu anda var olan yapıya baktığımızda, zaten alabildiğince özerk bir yapı içinde Kürt bölgesi. Yani bu bağımsızlık söylemini çok fazla dile getirirler bile, çok fazla niyetleri olduğunu, en azından kısa vadede olduğunu düşünmüyorum. Çünkü üretimin sıfır olduğu, herhangi bir yatırımın olmadığı bir Kürt bölgesi bütün maddi kaynaklarını Bağdat'a bağlamış durumda; yani Bağdat'tan gelen bütçeyle, ayakta duruyor. En son çıkan yasayla, petrol gelirlerinin yüzde 17'si Kürt bölgesine verilecek. 3 milyon nüfuslu bir yerde aslında ciddi bir miktar bu. Dolayısıyla, Bağdat'ın çok işine karışmadığı, oradan olabildiğince uzak, gevşek, özerk bir yapıda; ama ekonomik olarak da oradan, bütçeden pay alıp, sistemi biraz bu şekilde götürmek istiyorlar.

Dolayısıyla, bugün Kürtler ve Kürt yönetimi koştukları zaman kendileri de ayakta duramayacaklarını biliyor. Zihinsel olarak, duygusal olarak, siyasi olarak tamamıyla Irak'tan koştuklarını söyleyebilirim. Yani bu artık bir düşmanlık derecesine varmış durumda. Karşı taraf için de bu geçerli. Sünni Arap'ların, hatta bir kısım Şii Arapların da Kürtlere karşı dış bilemediği ve uygun ortam bulunduğu takdirde

birbirlerine çok kolay girebileceklerini söyleyebilirim; yani düşmanlık da o dereceye varmış durumda. Kürtler artık Irak içinde, en azından eski sistem bağlamında bir Irak içinde yaşamak istemiyorlar. “Zaten eskiden de, yani Saddam Hüseyin döneminde de biz ayrı bir ulustuk. Hiçbir zaman kendimizi Irak’a bağlı hissetmedik” diyorlar. Zaten gidildiğinde de görülüyor; tek Irak bayrağının olmadığı, sadece bölgesel Kürt yönetiminin bayrağının dalgalandığı görülüyor. Kürt meclisinden çıkan bir karardı bu. Bu çok mu önemli; simgesel anlamda önemi var, ama zaten bütün insanlar duygusal anlamda Irak’tan kopmuş durumdalar.

Tabii, şunu da hiçbir zaman unutmuyorlar: 1975’i, 1991’i unutmuyorlar; ama biraz konjonktürün değiştiğini düşünüyorlar. Yani 75’te İran Şahı ile anlaşış Saddam Hüseyin’in Kürtlerin üzerine yürütmesi ya da 91’de Amerika’nın yarı yolda bırakıp gitmesi hatırlatıldığında, en azından şu anda gerçekleşmeyeceğini söylüyorlar. Şu an için de doğru, çünkü Amerikan işgali Iraklı Kürtlere, Iraklı Kürtlerin pozisyonu da Amerika’ya dayanıyor; yani bir anlamda sırt sırta vermiş durumdalar.

Mesela, bu kopuşa bir örnek olarak, Kerkük’ten Erbil’e dönerken, şehrin girişinde kontrol noktaları var; oradan kontrolden geçiyorsunuz. Fakat dikkatimi çekti, başka bir yerde uzun bir kuyruk daha var, bizim girdiğimiz yerin dışında. Orayı sordum, “Bu ne?” dedim, “O, Arapların girişi” dedi. Yani artık Kürt bölgesine Araplar ellerini kollarını sallayarak giremiyorlar, ayrı bir giriş kapısı var. Üstelik, Kürt bölgesinde bir tanıdıkları ya da bir bağlantıları yoksa, o şehre alınmıyorlar, ayrı bir yerde tutuluyorlar. Dolayısıyla, ayırım bu şekilde; yani belli bir sınır olmasa bile çizilmiş durumda.

Biraz önce bahsettiğim gibi, bunun riski ve tehlikesi ileriki yıllarda ortaya çıkacak bence. Çünkü orası o kadar kaygan ve kaypak bir zemin ki, iki-üç yıl sonra ne olacağını açıkçası ben de çok iyi tahmin edemiyorum. Ama Kuzey Iraklı Kürtler sonuçta ellerinin bir anlamda çok güçlü olduğunu hissediyorlar ve şu anki ortamda kazanabildikleri kadar ileriye gitmek istiyorlar. Ayrıca Türkiye, İran ve Suriye arasında sıkışıp kalmak korkuları var.

Kerkük hikayesi de aslında biraz buna bağlı. Yani şu anda Kerkük petrollerini kimsenin, yani ne Amerika’nın, ne başka birisinin Iraklı Kürtlere bırakmayacağı ortada. Zaten petrol özelleştirildi, o başka bir konu, ama biraz da plan şunun üzerine kuruluyor: Kasımda yapılması planlanan bir referandum var; bu referanduma Kürt bölgesi

de dahil edilirse, bu bölge, uluslararası anlamda tescil edilmiş olacak, yani bu artık Kürt bölgesine dahil bir kent olacak. Yani bugün oradan yararlanmasan ya da bugün orayı kullanmasan bile, 10 yıl, 20 yıl ya da 30 yıl sonra senin elinde görülecek. Biraz da bu konunun zorlanmasının nedeni de açıkçası bu. Tabii ki, Amerika'nın zor durumda kaldığı ve önümüzdeki sene ne yapacağını da tam olarak tahmin edemiyorlar.

Irak'ta çok tartışılan Kerkük'e Kürt nüfusu yığma meselesi var; rakamlar uçuşuyor 600 binler vesaire diye. Evet, orada getirilen bir nüfus var. Bunların bir kısmı Saddam Hüseyin döneminde gerçekten kovulan, ellerinde belgeleri olan Kerkük kökenli Kürtler, onlar geri dönmüşler; ama onun üstünde de, yani oralı olmayanların döndüğü de ortada. Çünkü 4 yıl önce 800 bin olan kentin nüfusu şimdi 1 milyon 400 bin civarında. Bu rakamlar net değil, ama 400-500 bin kişilik bir fark söz konusu. O kentten bu kadar fazla insanın kovulmadığı da ortada ve çok kötü koşullarda yaşıyorlar.

Birkaç tanesiyle konuşmuştum. Süleymaniye'den getirilmiş, Kürt bölgesinden daha önce sürülmüş. *“Benim Süleymaniye’de koşullarım daha iyiydi. Burada çok daha kötü koşullarda yaşıyorum. Bize evler, araziler ve paralar vaat edildi ve ben buraya geldim”* dedi. Biraz da Türkiye’den gelen gazeteci olduğumuzu bilmedikleri için bunları söylüyorlardı; yani biz Türkiye’den geldiğimizi söyleyince, bu kadar açık konuşmuyorlar açıkçası. Yani orada bir nüfus yığılması var, ama onun tehlikesi de şu: Herkese, *“Kasımda referandum yapılacak ve size toprak, ev, para verilecek”* deniliyor. Eğer Kasımda referandum yapılmazsa, bu sefer içeride bir patlama; yani oraya göç ettirilen Kürtlerin hem kendi yönetimlerine, hem de kentteki Türkmen, Arap, Asuri, Hıristiyan unsurlara karşı bir tepkisi başlayacak. Çünkü bu insanlara bir toprak, bir ev vermeniz lazım ve bunlar da birilerinin evini almaya çalışacaklar. Yani böyle bir kaos her zaman için kapıda görünüyor gibime geliyor.

Benim en çok dikkatimi çeken, bir seneden sonra Kerkük'ün de artık giderek Bağdatlaştığı. Ki, ipuçları var; referandum ertelenecek gibi görünüyor. Yani ertelenmezse, artık Kerkük'te de Bağdat'taki manzaraları göreceğiz ve orada da bir iç savaş ihtimali her zaman yüksek gibi görünüyor açıkçası. Bunu sadece Türkiye’de zaman zaman resmi yetkililerin bunu vurgulamasından dolayı söylemiyorum; diğer unsurlar da bu konuda rahatsızlık hissediyor. Yani Türkiye'nin bu konudaki politikasına baktığımız zaman, daha çok

Türkmen unsurları öne sürerek bir Kerkük savunması yapmaya çalışıyor. Bunun tabii ki bir şekilde doğruluk payı söz konusu; ama asıl mesele, oradaki petrolün Iraklı Kürtlerin eline geçmemesi. Bunun başka herhangi bir gerekçesi yok. Yani oradaki Türkmen politikasına baktığınız zaman, bunu çok rahatlıkla görebiliyorsunuz. Çünkü sayılar konusunda yanılıyoruz, 3-4 milyon deniliyor. Böyle bir rakam ortada zaten yok. Mesela ben, oranın en Türkiye'ye yakın Irak Türkmen Cephesi yetkilileriyle konuştuğum zaman, *"1 milyonu, 1 milyon 200 bini aşmıyoruz, aşamayız"* diyorlar. Çünkü seçim sonuçlarına bakıyorsunuz, Irak Türkmen Cephesi geçen seçimlerde 90 bin oy almış. 90 bin oy alan bir yerde 3 milyon ya da 4 milyon nüfustan bahsetmek tabii ki inandırıcı değil. Ayrıca, Türkmenler kendi içlerinde çok parçaya bölünmüş; yani Kürt yönetiminin bölgesinde Türkmen partileri var, Kürt Meclisinde Türkmen üyeler var. Onlar da şunu söylüyor: *"Türkmen deyince, hep Kerkük akla geliyor; ama Erbil'de, Süleymaniye'de de biz Türkmen'iz ve burada varız. Dolayısıyla, Türkiye Türkmen politikası değil, biraz da petrol politikası yapmaya çalışıyor"* diye kendilerini ifade ediyorlar.

Genelde Irak'ın 4 yıl sonunda nereye geldiği ve nereye gidebileceğini konuşacak olursak, başta söylediğim gibi, ben bu planın da tutacağını pek tahmin etmiyorum. Yani bence çözüm, sanırım herkesin de savunduğu, Amerika'nın bir an önce Irak'ı *-ki, bunu tabii ki yapmayacaktır-* terk etmesi ve Irak'ın kendi unsurlarının bir konferans çerçevesinde oturup geleceklerini tayin etmesidir. Çünkü bunun başka çözümü yok. Şimdi karşımıza şunu çıkarıyorlar: *"Amerika gidersen, durum daha da kötü olur."* Yani durum bundan nasıl daha kötü olabilir, onu bilemiyorum. Bundan daha kötü olmaz, yani gidebileceği başka bir yer sonuç olarak yok.

2008 Amerikan seçimleriyle birlikte onlar karar verecekler. Bu, uyguladıkları planın ne kadar başarılı olacağına da bağlı tabii ki. Ama Amerika, asker sayısını seçimlerden sonra giderek azaltacak. Muhtemelen Kürt bölgesinde ve diğer bölgelerde üsler kuracak. Şimdi Erbil'de bir havaalanı daha inşa ediyorlar, askeri havaalanı. Yani orada kalıcı bir Amerikan unsuru her zaman olacak. Özellikle bölgedeki bütün zeminin kaymasından sonra, İran'la itişip kakışması sırasında orayı tamamen bırakıp gideceğini düşünmek hayalcilik olur; ama asker sayısını da yavaş yavaş azaltmak durumunda. Çünkü Amerika'nın kendi içinden de yavaş yavaş tepkiler geliyor. Bütçe anlamında çok yük bindiriyor bu. Yani etkilemiyor gibi görünse bile,

bugün Irak'ın işgalinin katlamalı toplamı, 1 trilyon dolara kadar ulaşan rakamlar var. Hatta yıllara yayılırsa, yaralananlar, tedaviler, geri hizmettekilerle birlikte daha da artacağını söylüyor ekonomistler.

Irak işgali ile bölgede meydana gelen değişimler

İsterseniz, biraz da bölgeden devam edelim. Çünkü işgalle birlikte bütün bölgedeki manzara da değişmiş durumda. Amerika işgal ederken neydi amaç? Bir zamanlar hep çok konuştuğumuz, sonradan aslında pek de üzerinde durmadığımız, Amerika'nın Büyük Ortadoğu Projesi dediğimiz bir proje vardı. Bence, çok fazla iler tutar yanı olmadığı için, artık o yavaş yavaş bir kısmıyla rafa kaldırıldı. Irak işgal edilecekti, diktatörlük yıkılacaktı, domino teorisi gibi diğer ülkelere de bu sirayet edecekti, Ortadoğu demokratikleşecekti. Tabii ki, böyle bir şey mantıklı değil. En azından Ortadoğu'yu bilen, oranın dinamiklerini bilenler için, çok mümkün görülüyordu ve nitekim de öyle oldu. Yani Amerika'nın bu işe ne kadar plansız girdiği aslında burada da ortaya çıkıyor. Mesela, hâlâ Amerikan kongresinde, Şii nedir, Sünni nedir, bilmeyen var ya da işgalin bilmem kaçınıncı yılında, *“Ülkede böyle gruplar mı varmış?”* diye konuşan politikacılar söz konusu.

Bu teori tutmayınca, Amerika başka bir politikaya evrildi. Bunda özellikle İran'ın çıkışının da büyük önemi var tabii ki. İran'a baktığımızda, bölgesel bir güç olarak, yeni bir aktör olarak artık karşımıza çıkmış durumda. Bunu bölgedeki ülkeler de biliyor. Ancak, buradaki nüans, İran'ın Şii olması. Ortadoğu'ya baktığımızda, sadece ülkeler bazında değil, artık biraz mezhepsel bazda da bakmak gerekiyor. Maalesef, beş on yıl önce hiç konuşmadığımız bu terminolojiye biz de alıştık ve bunlar üzerinden konuşmaya başlıyoruz; ama durum onu gösteriyor. Yani İran'ın özellikle bu nükleer faaliyetleriyle birlikte, Ahmedinejad'ın zaman zaman çok saçma sapan olan anti-semitik söylemini de kapsayan; ama Ortadoğu'da kitleler nezdinde çok tutan, desteklenen söylemi, Amerika'ya kafa tutması, geçen yaz İsrail-Lübnan Savaşında Hizbullah'ın *“Başarısı”* İran'ın önemini çok arttırdı. Yani orada hep bahsedilen Şii hilali bir şekilde doğdu. Ama bu, sadece Amerika'yı rahatsız etmedi, diğer ülkeleri de rahatsız etti, başta da Suudi Arabistan'ı rahatsız etti. Çünkü Suudi Arabistan her zaman için bölgenin lideri konumunda; hem zenginlik anlamında, hem güç anlamında, hem de mezhepsel anlamda. Yani *“Irak'ta Sünni-*

nilik Saddam Hüseyin'den sonra yavaş yavaş gücünü kaybederken, bölgede de kaybetmeye başlar” kaygıları ortaya çıktı. Dolayısıyla, biraz da Amerika'nın desteklemesiyle, Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün, İran'ın karşısına bir üçlü olarak çıkmaya başladı. Hatta Türkiye'yi de bunun içine dahil etmeye çalıştılar bir şekilde. Geçen sene Suudi Krallının buraya gelmesi, gelip burada gökdelen yaptırmak için falan de-ğildi; yani bunları konuşmak içindi. Ama Türkiye şu anda bu iki kutba uzak durarak ya da eşit yaklaşarak, en azından bir Sünni cephe-sinde kendini var etmeyerek, hayırlı bir iş yaptı diye düşünüyorum.

Bu bahsettiğim Sünni ülkeler aslında İsrail-Lübnan Savaşında üstü kapalı olarak da olsa İsrail'i desteklediler; yani Hizbullah'ın çok başarılı olmasını istemediler. Çünkü bölgede İran'ın yeni aktör oldu-ğunu söyledik. Bir de tabii devlet altı örgütler dediğimiz Hizbullah, HAMAS, Müslüman Kardeşler gibi örgütler de çıktı ve bu örgütlerin güçlenmesi, bu ülkelerdeki rejimlerin bekasını tehdit eder hale geldi. Mesela, Hizbullah'ın çıkışı oradaki direnişe inanılmaz moral verdi, oradaki insanlara moral verdi ve rejimlerine karşı, *“Direnilirse başa-rı kazanılır”* şeklinde mesajlar yollamaya başladılar.

Bütün bunları şunun için anlatıyorum: Amerika, Irak'a girdik-ten sonra, Suudi Arabistan gibi, Mısır gibi gayet antidemokratik ülke-lerle, eski politikalarda olduğu gibi birlikte tekrar iş tutmaya başladı. Hatta geçenlerde, Mısır'da inanılmaz ölçüde antidemokratik yasalar çıkarıldı ve Amerika da sonuçta bu politikaları destekler hale geldi. Yani bölgenin ne kadar karmaşık olduğunu ve hani çok da kolay açık-lanamayacağını dile getirmeye çalışıyorum burada.

Çünkü Ortadoğu'yla ilgili, hatta Türkiye'yle ilgili, son yıllarda en kolay açıklama şekli birtakım kompo teorileri. *“Amerika geldi, karıştırdı, her tarafı bölecek, dağıtacak, Türkiye de bunun içinde”* falan gibi. Böyle şeyler olabilir tabii. Yani hayatta tabii ki kompo denen bir şey var; ama hayatın her alanını bu şekilde açıklayamıyo-ruz. Çünkü kolaycı bir açıklama oluyor bu. Yani Amerika'nın Ortadoğu'da ne yapmaya çalıştığını komployla açıklamaya çalışırsak, en azından ben, en fazla 5 dakika konuşabilirim ve çözerim bütün sorunu, rahat rahat da çıkıp gidebilirim. Ama bütün bu dengelerden sonra durum bana pek de öyle gelmiyor. Çünkü artık Amerika'nın da ciddi bir meşruiyet krizi var. Yani dünyada tek süper güç olmanız, her şeyi halledebileceğiniz anlamına gelmiyor. İnanılmaz bir meşruiyet krizi, bir ahlaki değerlendirme krizi var. Çünkü bütün bu geldiğimiz noktada bir sürü insan *-Türkiye'de de bu çok yaygın-* Amerikan politi-

kalarına artık şu ya da bu nedenle inanmıyor. Ortadoğu'da bu çok daha yaygın. Sonuçta, bir süper güç olmak için biraz da meşru olmanız lazım, meşru kanalları da kullanmanız lazım. Ki, ben, özellikle Amerika'nın bu zemini kaybettiğini ve bu zemin kaymasıyla birlikte, Ortadoğu'da kontrolü de yavaş yavaş kaybedebileceğini düşünüyorum. Çünkü dediğim gibi, hiç tahmin etmediği güçler çıktı. İran yükseldi; HAMAS, Hizbullah gibi, başa çıkamadığı çok etkili örgütleri yarattı orada, belki bir süre sonra başka oluşumlarla karşılaşacak.

Bu arada ne oldu? Açıkçası, benim karşı çıktığım “*tarihin sonu*” tezleri, “*medeniyetler çatışması*” tezlerinin aslında bu Ortadoğu'daki olaylarda çok da fazla ayağının yere basmadığını düşünüyorum. Yani açıkçası, bu kültürel çalışmaların biraz perspektifi kaydırıldığını; yani bu neoliberal politikaları ya da neoemperyal politikaları biraz gizlemeyi amaçladığını değil; ama biraz da oraya yönlendirdiğini düşünüyorum. Çoğulculuk aslında bütünleştirici olması gerekirken, bölgeye baktığımızda, çoğulculuk, parçalamayı gerektiriyor ya da parçalamayı getirdi ve parçalayarak gidiyor. Dolayısıyla, bu kültürel yaklaşımları da, mezhebi, etnik yaklaşımları da tabii ki dikkate alarak; ama asıl işin içinde bu neoemperyal politikaların ekonomik yanını da vurgulamak ve bunu unutmamak gerekiyor. Yani Amerika'nın demokrasi söylemi, sadece saf bir özgürlük kavramını içermiyor. Yani oraya niçin girdiği, ne yapmak istediği belli. O yüzden, bu diskura, bu söyleme de biraz ağırlık vermek gerekir diye düşünüyorum.

Bölgeyi iki noktayla bitireceğim. Bütün bu olanlar sonucunda, tabii ki bu sadece işgalle birlikte değil, bir 15-20 yıllık, belki İran İslam devriminden bu yana gelen bir dinamik. Milliyetçiliğin yerini İslam almış durumda. İki kutuplu dünyanın çökmesiyle birlikte; ama özellikle işgalin tetiklediği ve dünyadaki bu Doğu-Batı ayrımının iyice derinleşmeye başladığı, “*medeniyetler çatışması*” diyerek, kültürün birbirinden biraz daha uzaklaştırılmaya çalışılması sonucu bölgede şu anda hakim olan ideoloji, bir çekim merkezi, bir çekim odağı olarak İslam ortaya çıktı. Bugün de hâlâ öyle. Gerçi, Irak'taki direnişin niteliği biraz daha farklı, yani biraz İslami, biraz milliyetçi bir kimliği var; ama genelde Ortadoğu'ya baktığımızda, İslam şu anda farklı tonlarda, ılımlısından en radikaline kadar farklı tonlarda bir çekim merkezi oluşturmuş durumda. Bugün çokça söylenir, birçok ülkeye sandığı koyarsanız, orada sandıktan şu veya bu İslami parti çıkar.

Ama tabii, bunun içsel dinamikleri olduğu kadar, dışsal dinamikleri de var. Dışsal dinamiklerini sıralarsak, İran İslam devrimi, Amerika'nın soğuk savaş döneminde bölgedeki yönetimlere karşı olan baskıları; laikliği, yani sekülerizmi ezmeye çalışması, yani oradaki Sovyet hakimiyetini bir şekilde azaltmak için uyguladığı politikalar işi yavaş yavaş buralara getirdi ve şimdi de Amerika, ılımlı İslam adı altında, daha çok kendisiyle birlikte hareket edecek, bir şekilde kendi politikalarını uygulayacak yönetimlerle birlikte olmaya çalışıyor. Biraz da, hani amiyane tabiriyle, ılımlı İslam'ı yutturmaya çalışıyor. Yani geçen sene, Rice'ın, yeni Ortadoğu dediği şey aslında bu. Yani, *“Evet, İslam burada bir gerçeklik; ama bu ılımlı olsun, bizimle çalışsın. Ama içinde demokratik olup olmaması çok önemli değil. Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün gibi olsunlar. İran falan gibi olmasın, bu şekilde devam etsin”* şeklinde bir yaklaşımı var Amerika'nın. Benim en çok karşı çıktığım şey, bunu Türkiye'de de çok dile getirmeleri, hep yazılıp çizilmesi ve bunun bizim terminolojimize de girmesi. Bence, en başta karşı çıkılması gereken nokta bu. Yani eğer Türkiye'nin oralarda bir aktör olmaya niyeti varsa ya da oralarla bir ilişki kurmak istiyorsa, kendine has laik-demokratik yapısıyla oralara örnek olabileceğini düşünmeli. Gerçi, Türkiye'nin laik-demokratik yapısı da çok tartışmalı bir konu.

Şu anda iç politikada çok tartışılan anlamda değil; ama gerçekten laik-demokratik yapısıyla buraya örnek olabileceğini düşünüyorum. Çünkü Amerika da artık Türkiye'yi ılımlı İslam ülkeleri arasında sayıyor ve Amerikan medyasına baktığımız zaman, bu kelimeyi de artık çokça görebiliyorsunuz.

Bölgeyle ilgili söyleyebileceğim son nokta şu: Soğuk savaş sonrası tek kutuplu dünya, süper güç anlayışı ya da söylemi hâlâ geçerli olmasına rağmen, artık bunun tek başına olmadığını düşünüyorum. Yani artık tek süper güç olmadığını, onun karşısında, belki onunla aynı orantıda olmasa bile, daha düşük güçte, ama belli bazı belirleyici alt güçler olduğunu; ama örneğin, Kuzey Irak konusunda çıkarlarının örtüşmediğini düşünüyorum. İleriki yıllarda bu tür çıkar çatışmaları daha da artacaktır. Dolayısıyla, ülkeler artık belli bir ittifak politikası güder, yani resmi anlamda Amerika'yla birlikte hareket ederken, daha farklı çıkar noktalarında belki daha gevşek ittifaklar, daha geçici birliktelikler kurmanın yollarını arayacaklardır diye düşünüyorum.

1 Mart Tezkeresi ve Türkiye-İrak İlişkilerinin geleceği

İsterseniz, Türkiye'yle birlikte ele alarak bölgeye yönelik politikaları değerlendirmeye devam edelim.

Belki üzerinden çok zaman geçti; ama bu 1 Mart Tezkeresinin reddedilmesinin Türkiye'nin son dönemdeki en büyük şansı ve en büyük onuru olduğunu düşünüyorum. Şimdi, bu Kuzey Irak tartışmalarının tekrar başlamasıyla birlikte şu söyleniyor: *“Eğer biz 1 Martta girseydik karşımıza bunlar çıkmazdı. Barzani bu kadar açıktan laf edemezdi, bağımsız Kürt devleti kurulma ihtimali bu kadar sıcak olmazdı.”*

Ben böyle düşünmüyorum. Yani eğer Türkiye 1 Martta Irak'a girseydi bundan çok daha kötüsü olacaktı ve başka konuları tartışıyor olacaktık. Şöyle bir şey zaten yoktu: 1 Martta, Amerika Birleşik Devletleri ve Iraklı Kürt gruplar, Türkiye'nin belli bir kilometre dışında Irak'a girmesini istemiyordu, bunu biliyoruz. Yani dezenformasyon üzerine yürütülüyor bütün bu tartışmalar. Türk Ordusunun Kürt bölgesine yerleştirilmesini istemiyorlardı, orta bölgede, Suriye sınırına yakın, daha çok bir çöllük araziye yerleştirilmesini istiyorlardı. Bütün bunları geçtik; eğer Türk Ordusu girseydi hem Sünni direnişçilerin, hem Kürt grupların, hem de PKK'nın ateşi altında kalacaktı ve durum çok başka bir yere giderdi, bugün çok başka şeyler tartışıyor olacaktık. Dolayısıyla, hani çok fazla dezenformasyon yapılsa bile, ben, her konuşmamda söylüyorum, gerçekten en hayırlı iş yapılmış oldu. Belki biraz da o günkü Meclis aritmetiğinden dolayı bu mümkün oldu. Bu yüzden şu doğru değil: *“Bugün Türk Ordusu orada olsaydı Irak'ta Kürtler bunu yapamazdı”* falan gibi şeyler doğru değil. Öyle olsaydı zaten bambaşka şeyler tartışıyor olacaktık; yani 60 bin Amerikan askerinin Güneydoğu'da ne yapacağını ya da Türkiye'nin bunlarla nasıl başa çıkacağını konuşuyor olacaktık. O üslere karşı birtakım İslamcılarının bombalar bağlayarak saldırılarını ve intihar girişimlerini konuşuyor olacaktık. Bunlar tabii ki şu anda yok.

Artık, Kuzey Irak'taki manzara değişti. Ben, hep şunu söylüyorum: 1991'deki, yani 16 yıl önceki durum artık orada yok. Yani Türkiye'nin karşısında farklı bir muhatap var. Daha güçlenmiş, kendine daha güvenen, biraz sırtını Amerika'ya dayamış, uluslararası anlamda daha *“meşru”* hale gelmiş bir güç var orada. Bu yüzden, Ankara'nın 20 yıl önceki, hani *“Gireriz oraya, asarız, keseriz”* gibisinden söyleminin, medyanın çokça dillendirdiği, *“Postal yalayıcıla-*

rı” falan gibi yaklaşımların aslında karşılıklı olarak düşmanlıkları körüklediği açık. Tabii, bunun karşı cephesi de var; yani oradaki yönetimin, özellikle Barzani'nin burada birtakım kesimleri kışkırtıcı söylemleri, “*Biz de Diyarbakır üzerinde hak iddia edebiliriz*” gibi söylemleri de var. Bu şekilde, karşılıklı milliyetçi unsurların birbirine, amiyane tabiriyle, gaz vererek, kışkırtarak, biraz da bilinçli olarak oynadıkları tehlikeli bir oyun gibi cereyan ediyor durum ve çok da etkili oluyor. Yani oraya gittiğinizde, buradaki yaklaşımların oradaki insanları çok rencide ettiğini ve düşmanlığı artırdığını görüyorsunuz. Keza biraz önce söylediğim gibi, oradan yapılan açıklamalar da burada farklı kesimleri farklı şekilde harekete geçirmeye çalışıyor. Yani Türkiye, bundan sonra, tabii ki belki doğrudan değil; ama Bağdat bir unursa, Erbil'i de bir unsur olarak kabul etmek durumunda kalacak gibime geliyor. Çünkü geriye dönüp baktığımızda, bir sürü kırmızı çizgilerden sonra çok farklı noktalara geldiğini görüyoruz; bu anlamda, önümüzdeki yıllarda bu da olacaktır diye düşünüyorum.

Artı, özellikle Kuzey'deki sorunu Bağdat'la halletmenin imkan ve ihtimali yok. Bağdat'ta kendi meclisinin önüne çıkamayan, kendi evine gidemeyen bir hükümet, Kuzey Irak'ı nasıl yönetebilecek?! İnsanlar hakikaten evine gidemiyor. Ben, Başbakanın orada nasıl yaşadığını biliyorum. BM Genel Sekreteri gittiğinde oradaki görüntüyü, adamın yaşadığı korkuyu hatırlarsınız. Bunların çoğu yansımıyor; aslında bunlar her gün yaşanıyor. Mesela, geçenlerde Mecliste patlatılan bomba. Yani Bağdat, kendi sokağını yönetemiyor, Kuzey Irak'ı nasıl yönetecek ya da sınırı oradan nasıl koruyacak?!

Dolayısıyla, bu işleri Kürt yönetimiyle görüşmek gerekiyor. Bu, doğrudan olmayabilir, bunun bir sürü yöntemi söz konusudur. Ama burada üç tane nokta var. PKK var, oradaki Kürt yönetimi var ve bir de biraz önce anlattığım Kerkük meselesi var, oraya girmeyeceğim. Bunların üçünü farklı şekilde ele almak gerekir; yani bunların üçünü aynı sepete koyduğunuz zaman işin içinden çıkamıyorsunuz. Dolayısıyla, çeşitli vadelere bölerek, bir şekilde, bugünkü politikalar dışında yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Ama bölge o kadar karışık ki. Kuzey Irak'ta artık sadece bir Barzani ve Talabani yok, artık bir Amerika var; yani Türkiye'nin karşısına Amerika çıkıyor ve bazı noktalar Washington'dan halledilmek zorunda kalınıyor, yani Erbil'de de bu işi halledemiyorsunuz.

Amerika'nın bölgeye girmesiyle birlikte, PKK'nın artık her kesim tarafından koz olarak kullanıldığını, hatta PKK'nın da diğer

unsurları kendi elinde koz olarak tuttuğunu düşünüyorum. Amerika, bugün, bununla mücadele edemez mi; gayet rahat eder. Eder; ama şu anda askerini bölmesi lazım. En rahat olduğu, sırtını dayadığı, askerlerinin rahatça dolaştığı bir bölgeyi niye tekrar kendine düşman etsin?! Güçlerini bölmek istemiyor; ama asıl önemlisi, niyeti yok. Artık orada herkes karşısındakine göre elinde kozunu tutuyor.

Kürt yönetimi için de aynı şey geçerli. Bir anlamda, kendi kardeşleriyle, akrabalarıyla savaşmak istemiyor; ikincisi, onu Türkiye'ye karşı elinde koz olarak tutmaktan vazgeçmek istemiyor. Çünkü öbür tarafta Kerkük var; yani *“Türkiye bana orada bastırırsa, ben de bu kozu başka bir şekilde kullanırım”* diye, böyle birtakım karmaşık oyunlar var. Ama eğer Türkiye bu işi halletmek istiyorsa, tabii ki ilk başta kendi Kürt vatandaşlarıyla olan sorununu çözmek durumunda, belki onlarla bir şekilde barışmak durumunda. Öyle olduğu takdirde çok daha rahat politikalar üretebilecek, çok daha gönü ferah olabilecek. Barzani'nin, *“Biz, İran, Irak, Suriye, Türkiye sınırları içerisinde yaşayan 30 milyon Kürt'üz”* açıklaması, açıkçası, benim için çok büyük bir tehlike arz etmiyor, çok da fazla bir anlama gelmiyor; çünkü bir de reel politika diye bir şey var.

Reel politika bugünden yarına değişmez, bazı şeyleri gerçekleştirmek de o kadar kolay değil. Ama dediğim gibi, buradaki unsurlar onu farklı şekilde kullanıyor ve asıl korku da, *“Bir şey olursa acaba Türkiye parçalanır mı ya da Güneydoğu veya Türkiye'deki Kürtler de orayla birleşir mi?”* korkusu. Sonuç olarak, ilk başta buradaki problemlerini halletmek gerekiyor. Burası halledildikten sonra çok da fazla sorun olacağını düşünmüyorum.

Son olarak şundan bahsedeyim: Barzani'nin niye bu kadar kendine güvendiği meselesi var; bu soru çok sık soruluyor.

Bence, içinde bulunduğu koşullarda Amerika'ya çok fazla güveniyor, ki bence hata ediyor. Çünkü bölgedeki tarihi okuduğumuzda, biraz önce söylediğim gibi, aslında çok da böyle düzgün ve lineer bir çizgide gitmiyor gelişmeler. Çok kısa sürede ittifaklar değişebiliyor, insanlar birbirlerini *“satabiliyor”*. Bu her zaman için geçerli diye düşünüyorum. Ama şu an için kendini Amerika'yla birlikte güçlü görüyor ve Amerika'yla birlikte, şu anki konjonktürle birlikte kazanabileceğinin en fazlasını kazanmak istiyor. Bu, her anlamda böyle. Kendi sözleriyle aktarıyorum; *“Bir tarihi şans, bir tarihi dönüm noktasındayız. Bunu kullandık kullandık, kullanamadık, bu şansı yitiririz”* diyor. Özellikle Kerkük meselesindeki açıklamaları da o yönde; biraz

önce bahsettim, Kürtler orada hakim olmasına rağmen, şu anda el koyulacak bir şey yok. Haritanın içine bir şekilde sokmaya çalışıyoruz. Son olarak da, Türkiye'nin tepkisini ölçmeye çalışıyor. "Acaba bu sertlik karşısında, bizim karşımıza nasıl bir sertlikle çıkacaklar?" diye ölçüp, ona göre politika belirlemeye çalışıyor ve tabii ki en önemlisi, babasından kalan mirastan dolayı, kendisini bölgedeki Kürtlerin lideri olarak görüyor, ona inanıyor, dolayısıyla bu söylemi de kendisine bir şekilde hak görüyor diyebiliriz.

Teşekkür ederim.

KATILIMCI SORULARI

Soru: Öncelikle, sunumunuz için teşekkür ederim.

Hep biliriz ki, savaş, siyasetin bir devamıdır ya da onun başka araçlarla yapılan şeklidir. O yüzden, Irak Savaşına baktığımızda, sallapati bir durum varmış gibi gözüküyor. Siz de anlatırken, Amerika'nın Irak'ı işgal ederken her şeyi planlayamadığını, öngöremediğini söylediniz. Hakikaten, Amerika'nın işgalleri sadece Irak'la sınırlı değil, bunu biliyoruz; soğuk savaş döneminde Vietnam işgali var, Kore işgali var, Granada işgali var, keza Panama işgali var. Amerika tarafından bu açık işgaller çok seri bir şekilde yapılmıştır. Hafızalarımızı tazelemek bakımından bunları belirtmekte fayda var. Fakat bu işgallerde genelde şablon gibi bir tablo var. Şablon da şu: Genelde, işgal etmeden önce, işgal edeceği ülkede bir işbirlikçi rejim teşkil ediyor ve o işbirlikçi rejim, sonuçta, ABD'yi, ülkeyi şu veya bu şekilde kurtarmaya çağırıyor. Yani ABD'nin işgalleri daha ziyade kurtarıcı bir fonksiyonla tezahür ediyor. Kimden veya neden kurtarıyor; özellikle sosyalizme karşı veya solculara karşı veyahut bir rejim değişikliğine karşı, işbirlikçi rejimin bir kurtarıcı çağrısı var. Amerika, bu şekilde açık işgale gittiği zaman, bu işbirlikçi rejim ve onun etrafındaki kitleyle birleşip, işgali becerme imkanı olabiliyor. Tabii, Vietnam'da vesaire de ilk girişler bu şekilde olmuş; ama daha sonra direnişle ortadan kaldırılmış. Tabii, açık işgallerin başarıya ulaştığı durumlar da var.

Ama mesela, Irak'ta buna pek rastlamadık. Üstelik, Irak, Saddam rejimi altında da kapitalist rejimin içerisinde idare edilen bir ülke gibi gözüküyordu, yani kapitalist dünyanın bir parçası gibiydi. Yine biliyoruz ki, Irak petrolünün de belki Amerikan tekelleri değil; ama British Petrol, Fransız tekeli veyahut da daha sonraki Rus tekel-

leriyle yine kapitalist anlamda bir ekonominin çevrilmesi bakımından işbirliği vardı. Yani bir rejim değişikliği veyahut da karşı kampa geçmek gibi bir durum yaşanmıyordu. Ne oldu da, ABD, her şeyi göze alarak ve birinci işgalde yaptığı gibi, BM'den karar çıkartma, ittifak kurma gibi yollara da başvurmadan paldır küldür Irak'a girdi ve bahsettiğiniz gibi bir sıkıntılı duruma sürüklendi? Birincisi, bunu öğrenmek istiyorum.

İkinci sorum, şu anda Irak petroleri bir ekonomik değer arz ediyor mu, yani çalıştırılıyor mu, oradan bir kâr sağlanıyor mu? Bunu çok fazla bilemiyoruz. Yani sadece bir rezerv olarak orada duruyor; ama ne yapıyor, bunu bilemiyoruz.

Üçüncü sorum da yine Irak özelinde bir soru. Yine biliyoruz ki, soğuk savaş döneminde, şablon gibi bir kurtuluş mücadeleleri literatürü vardır. O da şudur: Ortadoğu dahil olmak üzere, hemen hemen her ülkede, küçük burjuva nitelikli bir kurtuluş cephesi vardır, burjuva içerikte bir kurtuluş mücadelesi yapar. İkincisi, solcuların, sosyalistlerin ve komünistlerin farklı örgütlerinin oluşturduğu bir başka silahlı cephe örgütü vardır ve sonra bu iki örgüt bir araya gelip ulusal kurtuluş cephesi gibi bir şey oluştururlar ve mücadele onlar ile açık işgale gelen emperyalistler arasında tezahür eder. Yani bütün bu demin bahsettiğim soğuk savaş dönemindeki kurtuluş mücadelelerinde bu şablon hep devam etmiştir.

Şimdi, Irak'ta böyle bir şablon gibi bir şey var mı? Gördüğümüz kadarıyla, genelde din eksenli bir bölünme var; yani Şiiiler, Sünniler veya etnik bir grup olarak Kürtler. Fakat Irak'ın içerisinde bu gibi bir kurtuluş cephesi mücadelesi veyahut da bütün bunların üstünde yer alan, bu direniş odaklarını birleştirmeye dönük hareket eden motivasyon güçleri var, odaklar var mı?

Mete Çubukçu: İsterseniz, sondan başlayayım.

Irak'taki direniş dediğimiz olgu ilk başta çok parçalıydı, ki hâlâ da kısmen çok parçalı. Belli bir merkezi olur, belli bir askeri yapılanması olur, liderliği olur, programı olur; böyle klasik anlamda bir örgütlenme yoktu, hâlâ da sizin bu belirttiğiniz, anlatmaya çalıştığınız o şablon içerisinde bir cephe yok. Daha çok silahlı anlamda, Sünnilerin orta bölgede götürdüğü bir direniş söz konusu. Tabii şunu unutmamak lazım: Yani Irak ne kadar ulus ve ne kadar bir ulusal kurtuluş mücadelesi verebilecek durumda?! Sonuçta, şu anda gelinen noktada daha çok mezhepsel ayrımlar üzerinden konuşuyoruz. Evet,

Şiiilerin de kendine göre bir direnişî söz konusu, özellikle Sadr kanadının bir direnişî söz konusu; onlar da Arap olmalarından dolayı, Amerikan işgaline karşı çıkıyorlar. Ama mesela, Sünnilerle bir araya gelmiyorlar. O anlamda, bir sınıfsallık falan söz konusu değil. Belirleyici olan sadece mezhepsel ayrılık.

İlk başta öyle bir dağınık manzara vardı; ama Sünniler üzerinden yürütülüyordu. Kimler vardı; eski Baasçılar vardı, ki çokça söylendiği gibi, yazıldığı gibi, bence de Saddam Hüseyin'in asılması onların elini de rahatlattı ve kendileri farklı bir yere evrilmeye başladılar. Hatta kendi içlerinde de ikiye bölünmeler oldu, Saddam yanlıları ve Saddam yanlısı olmayanlar diye. Dolayısıyla, bir sınıfsallıktan, klasik anlamda bir kurtuluş mücadelesinden söz edemeyiz. Ama sonuçta orada da bir yere evrilecekler, bir araya gelecekler.

Tabii, ülkeye çok sayıda silahlı yabancı insan, yabancı savaşçı dedikleri insanlar girdi. Bunların bir kısmı Irak'ın yerli unsurlarıyla birlikte savaştılar, bir kısmı da El Kaide'ye bağlı savaşıyorlar. İşgal bir de böyle bir şey getirdi. Yani ülkede hiç olmayan bir oluşum artık orada varlık buldu, belli bölgelerde kontrolü elinde tutuyor, kasabalar da şeriat uygulaması yapıyor, onun dışında kimse oraya giremiyor. Bu uygulama Irak'ın kendi yerli direnişçilerini de rahatsız etmeye başladı ve şu anda aralarında belli oranda çatışmalar var. Çünkü Irak'ın yapısına baktığımız zaman, mezhep ve etnik ayırım kadar, aşiretler de çok önemli, hâlâ çok önemli. Yani o aşiretlerin alacağı tavır çok önemli; ki, Amerika da sürekli aşiretleri kendi yanına çekmek için ikna etmeye çalışıyor. El Kaide'nin bu tür uygulamalarından sonra bu konuda başarılı da olmaya başladı. Sonuçta, nereden bakarsak bakalım, evet, hepsinde bir İslami temel vardır; ama Irak'ta laik bir damar, Baas rejiminden gelme, yılların getirdiği bir laik alışkanlık da var. Bu, bizimki gibi değildir; ama sonuçta bu El Kaide anlayışına karşıdır. Öyle bir gelenek hep söz konusu. Şimdi onların birbirine düşmesi var. Çünkü aşiretler, hem ekonomik anlamda, hem de prestij anlamında o eski güçlerini kaybediyorlar.

Ama eski şablonla oradaki direnişî açıklayamıyoruz. En nihayetinde, dediğim gibi, mezhepsel temele oturuyor. Yani Sünni Arap ile Şii Arap, Amerika'ya karşı olmasına rağmen, bir araya gelemiyor. En azından şimdilik böyle. Belki bir süre sonra Sadrcılar ile Sünni Araplar bir araya gelecekler; ama orada da, mesela, Baasçılar çıkacaklar, "*Siz, liderimiz Saddam Hüseyin'i infaz ettiniz*" diyecekler. O yüzden, biraz daha vakit var buna diye düşünüyorum.

Petrole gelince; o konuda da şunu söyleyeyim: Saddam dönemi hatırlarsınız, o zaman ambargo dönemiydi ve hemen hemen hiçbir şey yoktu; yani rafineriler neredeyse çökmek üzereydi. Onların yeniden işletilmesi, teknik altyapısı için hiçbir araca, gerece izin verilmiyordu. Ama şu anda o döneme göre, Saddam dönemine göre daha az petrol çıkarabiliyorlar. Tabii, bu durum aslında işgalin bir kısmının gerekçesini oluşturan ve bunu destekleyen firmaların da canını sıktı. Dolayısıyla geçenlerde Petrol Yasası çıktı. “Tamam, işgal falan dediniz; ama hiçbir şekilde buradan gelir akıyor, hatta daha az petrol çıkarılıyor” demeye başladı işgali destekleyen ve işgalden medet uman firmalar. Çünkü rafinerileri işletemiyorlar, sürekli saldırıya uğruyor, hiçbir yerin garantisi yok, üretimi artırmak için birbirleriyle bağlantıları yok. Sonuçta, Petrol Yasası çıkarıldı. Yaklaşık 30 yıllığına özelleştirildi Irak Petrolleri.

Üretim Paylaşım Antlaşması denilen bir antlaşma var. Üretim Paylaşım Antlaşması denilen şey şu: Genelde bütün dünyada uygulanan, Türkiye’de de uygulanması muhtemel olan bir antlaşma bu. Şirketler geliyorlar, petrolü belli bir yüzde karşılığında çıkarıyorlar; ama diyorlar ki, “Biz arayacağız, altyapıyı biz kuracağız, petrolü biz bulacağız.” Ancak, bu antlaşma, petrolün çok nadir olduğu ve çıkarılması zor olan ülkeler için uygulanıyor genelde. Ortadoğu’da hiçbir ülkeye bunu uygulayamıyorsunuz; çünkü hani derler ya, sopayı soksanız petrol çıkıyor. Ama Üretim Paylaşım Antlaşmasını Irak’ta uyguladılar. Mesela, Suudilere falan bunu uygulayamıyorlar, kabul ettiremiyorlar. Yani Irak’taki petrolün yüzde 75’i 30 yıllığına özel şirketlere devredildi. BP, Shell ve bir şirket daha vardı, daha çok onlara verildi. Bu Hükümet bunu onayladı. Ama tabii, bunun bütün gidişatı da ülkenin nereye gideceğiyle ilgili bir şey.

Tabii, bunun nasıl paylaşılacağı da çok önemli. Özellikle Kuzey Irak’la ilgili kısmı çok önemli. Şimdi, Kuzey Irak’ta, Iraklı Kürtler bütün güçlerini petrol aramaya verdiler. Oradaki yasaya göre, Irak petrollerinden bütün halka, nüfusa göre eşit şekilde pay verilecek. O yüzde 17 pay denilen şey oradan geliyor. Ama şu net değil: Peki, bundan sonra çıkarılacak petrol ya da bulunacak kuyular kimin olacak? Mesela, ismini de vereyim, Çukurova Holding, Tag Tag denilen bir bölge var, orada petrol çıkarıyor Iraklı Kürtlere. Norveçli gruplar var, Çinliler var, orada petrol arıyorlar ve oradan çıkacak olan petrol de büyük bir ihtimalle Bağdat’a bağlı olmayacak ya da en azından Iraklı Kürtler bunu Bağdat’a vermeyecekler. Ama çok zengin mi,

değil mi, bilemiyorum; o konuda da birtakım şehir efsaneleri var. *“İnanılmaz petrol yatakları var, Kerkük’tekinden bile zengin petrol kaynakları var”* diyenler var; ama bu bana çok da inandırıcı gelmiyor. Son soruya gelince; şöyle söyleyeyim: Zaten Saddam Hüseyin sistemin dışına çıktığı için cezalandırılmaya başlandı. Yani bugünkü işgalle değil, çok daha öncesinden cezalandırılmaya başlandı. Birinci Körfez Savaşını hatırlayacak olursak, hep bildiğimiz hikaye; Amerika, İran ile Irak’ı 8 yıl boyunca çarpıştırdı, iki ülkeyi de çökertti. İran hâlâ onun borçlarıyla uğraşiyor. 1 milyona yakın insan öldü. Irak tamamıyla çöktü, bitti. Yani ateşkesi, birbirlerini yenemedikleri için değil, iki ülke de bittiği için yapmışlardı. Biliyorsunuz, o zamana kadar Irak tamamıyla Batı ve Amerikan destekliydi. Hep şu tartışılır: Mesela, Halepçe nedir; Kürtlerin Guernica’sıdır. İnanılmaz bir katliamdır, Saddam Hüseyin yapmıştır. Ama bunu Saddam Hüseyin’e yaptıran, bütün bu altyapıyı ona sağlayan insanlar şu anda Kürtlerle aynı toprağı paylaşan ya da aynı siyasi çizgiyi paylaşan ülkelerdir.

Sonuçta, Sadam Hüseyin’in Kuveyt’i işgal etmesi, aslında Saddam Hüseyin’in, sizin söylediğiniz dünya ekonomik sisteminin ya da kapitalist sistemin çizgisinin, Amerika’nın çizgisinin dışına çıkmasıdır ve Amerika da o anda düğmeye bastı zaten, *“Bu adam artık bizim çizgimizin, kontrolümüzün dışında”* diye düşündü. Çünkü Kuveyt’i işgal edince petrol fiyatları yükselecek, dengeler bozulacak diye korkular. Dolayısıyla, 1991 yılında orada düğmeye basıldı.

Yani biraz önce ılımlı İslam derken anlatmak istediğim buydu. *“Bizimle çalışsın da rengi önemli değil. Diktatör de olabilir, monarşik de olabilir, ne olursa olsun. Ama bizim sistemimiz içinde kalsın”* diye düşünüyor Amerika.

Sorunuzun son kısmına; yani *“O ülkeyle birlikte, önce işbirlikçiler bulur ya da ikna ederler”* falan düşüncenize gelince; Irak’ta da buldular, çok buldular, ama onların hepsi onları yanılttı. Çelebi’ler, Allavi’ler ... Onlar, Amerika’ya hep, işgalle birlikte, halkın onları çok iyi karşılayacağı yönünde, aslında hep Amerika’nın beklediği istihbaratı verdiler. Bunu Amerikan istihbaratının kendisi de söylüyor, onlar da bu yanılgıya düştüklerini söylüyor. Ama tabii ki en büyük neden, Bush yönetiminin, yani bu neo-con, Evangelist, gerici, faşizan yönetimin sadece petrol için değil, dünyayı yönetebileceğini bu şekilde, savaşla, baskıyla, güçle yönetebileceğine, idare edebileceğine inanmalarıdır. Bu insanlar gerçekten buna inanıyorlar. Yani *“Biz, dünyaya bu şekilde, bu imparatorluk teorisi içinde bir yön verebiliriz”* diye düşü-

nüyorlar ve hâlâ da bu zihniyette olduklarına inanıyorum. Irak'a da bu mantık çerçevesinde girdiler. Yani hem sistem dışına çıkması, hem onu sistemin içine alma, hem dünyaya bu şekilde nizam verme mantığıyla girdiler.

Soru: *Öncelikle, konuşmanız için çok teşekkür ederim. Barzani'nin son yaptığı açıklamanın aslında şubat ayında yapıldığı söylendi; fakat her ne hikmetse, son zamanda ortaya çıktı ve alevlendi. Bunun sebebini öğrenmek istiyorum.*

Mete Çubukçu: Herhalde birileri konjonktürü ona uygun gördü. Barzani'nin o açıklaması, El Arabia'da verdiği o demeç, dediğiniz gibi, bir buçuk ay önce yapıldı. O konuşma aslında -biraz kendime de pay çıkarayım burada- benim Barzani'yle yaptığım konuşmanın Türkiye'deki tepkilerine verilmiş bir yanıtı. Çünkü ben oradayken, burada, "Küstah" diye başlıklar çıkmaya başlamıştı. Dediğiniz doğru; niye o zaman tepki gösterilmedi? Birileri şimdi konjonktürü daha uygun gördü ve onu piyasaya sürmek istediler ve sürdürdüler.

Soru: *İç politikayla ilgili bir nedenden dolayı mı?*

Mete Çubukçu: Tabii, tabii, iç politikayla da ilgili. Çünkü Türkiye'de iç ve dış politika çok iç içe geçmiş bir durumda. Yani Orduyu biraz daha hareket ettirmek amacıyla yapılan bir şey bu. Türkiye'deki süreçleri biliyorsunuz, Cumhurbaşkanlığı seçimi, diğer seçim süreci, "Kuzey Irak'a girilecek mi, girilmeyecek mi?" tartışmaları, Hükümet ile Ordu itişip kakışması... Bunların hepsinin payı var tabii. Ama dediğiniz doğru; bir buçuk ay önce yapılmış bir açıklamaydı bu.

Soru: *Madem ki, toplantımızın ismi Ezber Dışı Söyleşiler, biraz ezber dışı konuşmaya, o tarafa doğru kaymaya başlayalım isterseniz. Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kuruldu, kurulacak, kuruluyor ya da biz bunu seyrediyoruz. Benim anlamadığım bir şey var, o da şu: Genelde ulusal kurtuluş mücadelelerine destek veriliyor. Bu çok bilinen bir şey. Mesela, dünyada bir örnek verilebilir mi, bir ulusal kurtuluş mücadelesi var ve dışarıdaki birtakım insanlar ya da devletler ya da kamuoyları buna seyirci kalıyor ya da "Bana ne?" diyor?*

Biz, nedense, Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmasına Türkiye'ye karşı bir suç, bir eylem ya da düşmanca bir tavır olarak

değerlendiriyoruz. Mesela, Çeçenistan'da ya da Makedonya'da ya da Kosova'da bir devlet kurulduğunda bunlara bir şey söylemiyoruz; ama nedense, bir Kürt devleti kurulduğunda, bir cazibe merkezi olacak falan diye karşı çıkılıyor. Yani ne yapalım; bir cazibe merkezi olacaksa, "Olmayın, sakın gelişmeyin. Bir Kürt devleti kurabilirsiniz; ama gelişmeyin ha!" diyebilir miyiz?

Bir diğer sorum da şu: Acaba bu Amerika Birleşik Devletleri'nin oyunu mu? Mesela, önce Irak'ın Kuveyt'e girmesinin koşullarını yarattılar, "Biz karışmayız, sizin kendi iç meselenizdir; biz, Araplar arasındaki mücadeleye karışmayız" dediler; sonra, girdikten sonra, "Bakın, bunlar saldırgan, mütecaviz ve bunların hadlerini bildirmek gerekiyor" dediler.

Türkiye'nin Irak'a müdahalesinin söz konusu olduğu şu sıralarda, yine Amerika Birleşik Devletleri, "Biz, Türkleri tutamayabiliriz" falan diyor. Ama bir taraftan da biliyoruz ki, Barzani'ye bunları söyliettirenler muhtemelen Amerika Birleşik Devletleri yetkilileri. Yoksa, Barzani'nin kalkıp da Türkiye'ye bu tarz kafa tutması, normal bir akılla düşündüğümüzde, mümkün olabilir mi? Bir de bu var. Yani Türkiye ile Amerika Birleşik Devletlerini karşı karşıya getirme konusunda bir provokasyon bizzat Amerika Birleşik Devletleri tarafından servise mi sunuluyor acaba?

Son sorum da şu: Yalçın Küçük'ün dillendirdiği bir konu var; "Musul'u alamazsak Diyarbakır gider" söylemi ya da Atatürk'ün vasiyeti var, bu vasiyet kendinden sonrakilere sürekli olarak iletilmiş, "Musul ve Kerkük alınsın" şeklinde bir vasiyet.

Siz, oraları çok iyi biliyorsunuz. Hakikaten, çevremizdeki insanlarla konuşuyoruz, çok rahat ikna oluyorlar. Mesela, bizde bir profesör, "80 bin şehit verir, Atina'yı da alırsız" dedi. Yani bunlar çok kolay görülüyor. Tarihimizde sadece zaferleri verdiğimiz için insanlarımızı, her şeyin çok kolay olacağını zannediyorlar.

Acaba böyle bir şey hakikaten Türkiye'nin parçalanması için bir tuzak olabilir mi?

Teşekkür ederim.

Mete Çubukçu: İlk sorunuzu dinleyince, başka türlü devam edecekmişsiniz gibi geldi bana; ama farklı devam ettiniz.

Benim öyle bir derdim yok; yani "Kürt devleti kurulmasın, niye kuruluyor, bilmem ne yapıyor?" falan diye bir derdim yok. Ben, burada genel bir olgusal çerçeve üzerinden bir değerlendirme yapıyo-

rum. Ama benim kişisel görüşümü soracak olursanız, şöyle söyleyeyim: Ulusal kurtuluş mücadelelerinin de birtakım nitelikleri vardır. Mesela şuna çok kızmıştım, hatta şöyle yazmıştım: “*Halepçe-Felluce*”. Felluce’de binlerce insan öldürülürken, Irak Kürdistan’ı sokaklarında şenlik yapılmadı; ama herkes çok sevinmişti, “*Zamanında biz öldürülürken siz sesinizi çıkarmadınız*” diye. Ben biraz böyle bakıyorum hikayeye. Çünkü tarih unutmaz. Halepçe’yi nasıl kınıyor sak, Felluce’deki cinayeti de kınamamız lazım. Ben, insan olarak onuruma yediremiyorum ya da böyle bir özgürlük anlayışı olacaksa olmasın diyorum. Bu genel politik çerçeve anlamı dışında, kişisel olarak, böyle düşünüyorum.

Konuşmamda da söyledim; Türkiye’nin kendi kaygısı kendisiyle ilgili. Yoksa, “*Orada Kürt devleti kurulacak, tehlike arz edecek*” falan diye değil. Yani kendi içinde problemini çözemediği ya da barışamadığı için, kendi dışında oluşacak bir şeyin kendisini de etkileyeceğini düşünüyor. Ben, onun için, Türkiye’nin buradaki politikasının Irak politikasından daha önemli olduğunu düşünüyorum. Yani buradakini çözerse, Irak’taki gelişmelerden niye korksun ki?! Adamlar ne kurmak istiyorlarsa kursun. Hep şu tartışılıyor ya, “*Erbil cazibe merkezi olursa herkes oraya mı gider?*” Ben, onu hiç tahmin etmiyorum; yani insanlar niye gitsin ki Erbil’e? Bir şey yok ki Erbil’de. Yani o bazda konuşacak olursak, burayı gören insan, Diyarbakır dururken, niye Erbil’e gitsin ki?!

Bir duygusal, moral bağ tabii ki oluyor. Yani orada bir oluşum olacak; bu, devlet olur mu, olmaz mı, o ayrı mesele; ama bu tabii ki bir duygusal, moral bağ oluşturur Türkiye’deki Kürtler arasında. Üstüne üstlük, oradaki ne kadar ulusal kurtuluş mücadelesi, ne kadar yaratılacak bir şey? Tabii ki o coğrafyanın bütün ülkelerinde Kürtler söz konusu. Amerikan işgali ve bu işgalin getirdiği ortamı bir kenara koyuyorum, onu tartışmıyorum; çünkü çok tartıştık onu. Ama konjektürel olarak, mesela şöyle bir durum var, ki bunu zaman zaman tehdit olarak da uyguluyorlar: Bir kere, ben, orta vadede bir Kürt devleti ihtimali falan görmüyorum, bu işlerin o kadar kolay olacağını düşünmüyorum. Benim kişisel olarak da böyle bir derdim yok. Sonuçta, o Kürt devletinin etrafında çevrili bir “düşman” ülkeler grubu var. Türkiye var, Suriye var, İran var, yukarıda da Sünniler var, orada bekliyorlar. Böyle bir ortamda bir Kürt devletinin kurulması olasılığı kısa ve orta vadede çok zor. Reel politika böyle bir şeydir aslında. Maalesef, böyle. Bizim, o anlamda çok müdahale edebileceğimiz bir

şey değil. Dolayısıyla, orada hapsederler. Bizim resmi politikada bir şekilde bunu söylüyor; yani “Onları orada hapsedelim” diyorlar. Ama bu hikaye, kendi problemimizi halledemediğimiz için sürekli bir iç politika malzemesi ve oraya karşı da kullanılan bir durum oluyor.

Şuna da eminim: Bu içerideki problemi ve PKK meselesini bir şekilde halletmek gerekiyor. Bunlar hallolduktan sonra, orada kurulacak çok çok özerk bir Kürt yönetimi, bir Kürt devleti karşısında Türkiye’nin herhangi bir tepki göstereceğini pek tahmin etmiyorum. Türkiye’nin korkusu başka bir yerde; yani o halledemediği problemin-den kaynaklanıyor diye düşünüyorum.

Bazrani’nin, “*Türkiye Irak’a müdahale ederse, biz de Türkiye’nin iç işlerine müdahale ederiz*” dediğini, bunu ona Amerika’nın söylettirdiğini söylediniz. Tabii ki Barzani, demin söyledim, o anlamda Amerika’ya güveniyor; ama bu iş de herhalde şöyle olmuyordu: Yani Amerika, “*Sen, şunları söyle*” demiyordu. Ama Barzani’nin şöyle bir niteliği var: Barzani, deyim yerindeyse, dik kafalı bir adam, politik bir adam değil; yani açıkçası, neyi, ne zaman, nerede söylemesi gerektiğini çok fazla bilmiyor. Ama Talabani öyle değildir. Talabani çok iyi politika yapar, neyi nerede söylemesi gerektiğini bilir. Hani demin dediniz ya, “*Barzani hiç mi düşünmüyor?*” Bazen düşünmüyor ve kendisini tek lider olarak görüyor, bunun verdiği bir kendini olduğundan daha güçlü görme eğilimi var. Bu, liderlerde her zaman için var olan bir eğilim. Ancak, burada olan tehlikeli eğilim milliyetçiliğin daha net olarak ortaya çıkması. Türkiye’deki milliyetçiliği ne kadar tehlikeli buluyorsak bunun karşılığında beslediği Kürt milliyetçiliği de o kadar tehlikeli. Yani ben ezen ulus/ezilen ulus milliyetçiliği arasında fark olmalı diyenlere katılmıyorum. Çünkü mayası aynı gibime geliyor. PKK’nın biz sömürgecinin sömürgeciyi tez de arkaik bir tez gibime geliyor. Sonuçta bu argümanlar kendi milliyetçiliğini gizleme, haklı çıkarma ya da başka bir misyon yüklemek için yapılan retorikler diye düşünüyorum.

Üçüncü söylediğimize ben hiç katılmıyorum. Yani Yalçın Hoca’nın söylediği o “Musul’u alamazsak Diyarbakır gider” lafına hiç katılmıyorum. Neye dayanarak söyledi, bilmiyorum; ama sonuçta, koca koca profesörlerimiz, yıllarca okumaya çalıştığımız insanlar artık duyduğumuzda kulaklarımıza inanmadığımız komplo teorilerine girdiler, hayatı da böyle açıklıyorlar. Eğer öyleyse, bilmiyorum; ama hiç inandırıcı değil. Yani iler tutar yanı yok bunun. Ne demek yani, Musul’u almazsak Diyarbakır’ı kaybederiz?! Böylesi bir ulusla-

rarası konjonktürde nasıl alır ki Türkiye?! Kaldı ki, Türkiye niye Musul'u alsın ki?! Tabii ki Misak-ı Milli sınırlarının içinde; ama o tartışma başladığı zaman, bu sefer, birileri de başka antlaşmalara gidiyor. Bir de askeri olarak da bu çok zor. Bu Kerkük hikayesi çıktığında, “Ordu, Kerkük’e!” diyorlar. Yahu, Ordu nasıl gider ki Kerkük’e?! Yani 400 kilometre derinliği olan, 200 kilometre genişliği olan bir alan. Askeri olarak düşündüğünüzde, askerlerle konuştuğunuz da görüyorsunuz ki mümkün değil. Kaç yüz bin kişiyi sokacaksınız?! Kaç tankla, uçakla oraya gireceksiniz?! 400 kilometre içeri gireceksiniz; öyle kolay mı?! Yani birtakım insanları dolduruşa getirip, “Haydi, gidelim” falan demek palavradan başka bir şey değil. Yok öyle bir şey. Askeri olarak da mümkün değil. Öyle olsaydı zaten askeri yetkililer de bunu çok sık dile getirirlerdi.

Soru: *Çok teşekkür ederiz Sayın Çubukçu. Gerçekten çok objektif bir değerlendirme yaptınız.*

Fakat ben, olayı ta 1928’e kadar götüreceğim. Yani bu olaylar hemen bir ayda, bir yılda yapılan olaylar değil. 1958’de Molla Mustafa Barzani Rusya’da yaşıyordu. Cumhuriyet kuruldu, 1958’de Barzani Irak’a döndü ve 1959’da Irak Hükümetine karşı savaş başladı, 14 yıl boyunca bir savaş devam ediyordu. 1975 yılında yapılan Ceza-yir Antlaşması, Şah ile Saddam’ın yaptığı antlaşma neticesinde, Molla Mustafa Barzani’nin 3 bin en seçme peşmerge askerini İran içeriye alıyor, sınırı kapatıyor ve “Vurun” diyor. Dolayısıyla, bu olayda eğer bir Amerika veya bir İran veya bir başka güç Kürtlerin arkasında olmasa zaten böyle bir devletin kurulması ihtimali söz konusu olamaz. Neden olamaz; tarih bunu gösteriyor bize. Ta 1958’den beri, yani 50-60 senedir hâlâ bu olaylar devam ediyor.

Tezkerenin geçmemesi olayı, nasıl geçmediği de bir muamma. Bilerek mi geçirmediler; yoksa tesadüfi bir şekilde mi geçirilmedi? Bir muamma. Çünkü bu olaylar zaten AKP’den önce vardı. Biliyorsunuz, o dönemde, rahmetli Ecevit, paraleller konusunda, “PKK şu anda bize küçük gruplar halinde saldırıyor; ama bu paraleller yapılırsa, ondan sonra ordu şeklinde, çok büyük gruplarla bize saldırır” demişti. Dolayısıyla, Amerika, Irak’ı terk ettiği gün önce Barzani ve Talabani kaçarlar Irak’tan. Ben hep onu söylüyorum; Amerika, diyelim ki, “Biz, Haziranda Irak’ı terk edeceğiz” dedikleri gün, Şubatta, Barzani, Talabani, hepsi, bavullarını toplamış, hazırlamış, Amerikalılardan önce onlar kaçacaktır. Çünkü bu, sağlam temellere dayalı

bir oluşum değil. Biz, 2000 yılında, Edip Sadfer Gaydalı ve Kürşat Tüzmen'le birlikte, işadamlarıyla Irak'a gittiğimizde zaten pasaportlarımızı, evraklarımızı o peşmergeler almıştı. Yani o günden bugüne hiç mi değişiklik yok? Evet, bayraklar konuldu, bakanlar isimlendirildi, "Bu, İçişleri Bakanındır, bu Dışişleri Bakanındır, bu bilmem ne..." denildi, o kadar. Sonuç itibarıyla, zaten istedikleri bir bağımsızlıktır. Bugüne kadar İran, Suriye, Türkiye, Kürtlere karşıydı; fakat bundan sonra Iraklı Araplar da Kürtlere karşı olacaklar. Zaten Kürt milletvekili Mahmut Osman'a da televizyonda söylediler, o programı ben de izledim. "Bundan sonra biz de onlarla beraberiz." Bunu söyleyen Araplar. Düşünün, böyle çepeçevre düşmanla çevrilmiş bir grup, Kuzey Iraklı Kürtler. Böyleyken hiçbir zaman bir bağımsız ülke olacağına inanmıyorum. Sizin yorumunuz nedir, bilmiyorum.

Teşekkür ederim.

Mete Çubukçu: Değişen konjonktüre göre hiç tahmin etmediğimiz olaylarla da karşılaşabileceğimizi düşünüyorum. Ama burada itirazlarımı da saklı tutarak şunu söyleyeyim: Süreci savaşıarak değil de, farklı şekilde, farklı yollarla halletmemiz gerekir diye düşünüyorum. Sonuçta, Irak'ta Kürtler var ve belli bir oluşum içindeler. Bağımsızlığa giderler mi, gitmezler mi, orası tartışılır. Ama bizim ilk başta, hem söylem bazında, hem ilişki bazında tavırlarımızı daha yumuşatmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Sonuçta, eğer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üzerinden konuşuyorsak, buradaki insanlar da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının akrabaları. Hani, "Türkmenler akrabamız" derler ya, buradakiler de oradakilerin akrabaları. Daha yumuşak bir söylem ve politika üzerinden daha yapıcı bir şeyler yapmamız lazım, yapıcı politikalar üzerinden gitmemiz lazım. Yani hem söylem bazında, hem askeri bazda bu türden itişip kakışmak hem düşmanlıkları, hem de bu zihin altında kalan bir sürü problemi çok artırıyor. Sonuçta birlikte yaşayacağız; yani o insanlar da bir yere gitmeyecek, biz de bir yere gitmeyeceğiz. Başka bir çözüm olması gerekir diye düşünüyorum.

Ama tabii şu var: Ne Türkiye, ne Iraklı Kürtler, ne Şiiler, ne başka bir ülke -ki artık devreye başka bir güç, Amerika da girdi- eskisi kadar rahat değil. Orada herkes birbirine karşı başka birini kullanabilecek, yani dengeler değişebilecek. Maalesef, böyle bir şey var. Belki oyunu buradan kırmak gerekiyor; ama ona da bizim gücümüz yetmiyor. Yani oradaki oyunu bozmak gerekiyor.

Soru: Irak'a körü körüne girmek için çaba sarf eden Hükümet, Şii ve Sünni kutuplaşmalarında her ikisinden de uzak durarak, doğru bir karar aldığı ve bunu desteklediğini söylüyorsunuz. Bunun sebebi nedir, niye böyle bir karar aldılar? Şu anlaşılabilir: Bu Hükümetin her kararı yanlı; ama böyle bir doğru karar aldı. Niye?

İkincisi, Kürt liderlere yakın zamanlara kadar kırmızı pasaport verilip, dünyadaki dolaşımını kolaylaştırıyorlardı. Bu Kürt liderlerinin Kuzey Irak'ta bağımsız bir devlet kurma çabaları ortada ve bunların haritaları da bugün ortaya çıkmadı. İçinde Diyarbakır'ın da yer aldığı o haritada, İran, Irak, Suriye ve Türkiye'deki Kürtleri birleştirmeyi hedeflediklerini biliyoruz, bu daha önceden de yayınlanmıştı. Bunlar biline biline, bunlara o kırmızı pasaportları acaba niye veriyorlardı?

Bir üçüncüsü, gözlemediğimiz kadarıyla, Irak'taki direnişçilerin örgütlü bir yapısı var. Örneğin, böyle bir direnişte, haberleşme olsun, ekonomik olarak destek olsun, silah temini, lojistik destek ve özellikle de insan unsuru olsun, bunların bir örgütlenmeden kaynaklanması gerekiyor. Sizin konuşmalarınızdan anladığım kadarıyla, bir başıboş durum varmış gibi bir tablo ortaya çıktı. Tabii, başı boş olması da mümkün değildir.

Teşekkür ederim.

Mete Çubukçu: Tabii ki örgütlenmesi var, tabii ki başıboş değil. Ben, arkadaşın sorusu üzerine genel bir cevap verdim. Ulusal kurtuluş mücadelesi ya da cephesi çerçevesinde çeşitli gruplar var, onlarca grup var, hatta neredeyse her bölgede ismini bilmediğimiz bir sürü grup var. Ama bir kısmı da eski Baasçılardan falan oluşan Irak İslam Ordusu, Mücahitler Ordusu gibi böyle birtakım isimlerle ana gruplar var. Tabii ki bunların kendi içinde bir örgütlenmesi söz konusu; ama hepsi bir arada bir cephe oluşturmuş değil, onu anlatmak istedim.

Silahları var; eski silahlar bunlar, sakladıkları silahları kullanıyorlar. Diğer ülkelerden de geliyor. Mesela, direnişi en çok destekleyen ülkelerden biri Suudi Arabistan; çünkü orada, İran dolayısıyla, Şiilerin güçlenmesini istemiyorlar. O yüzden hem finans yardımı, hem silah yardımı yapıyorlar. Tabii, orada kimin ne yaptığı, dengeler açısından da önemli. İnsan malzemesi bulmak artık zor değil; yani işgalin kendi yarattığı koşullar buna çok elverişli bir zemin yaratmış durumda. İşgal, bir anlamda askere alma şubesi gibi çalışıyor. Hem Irak'ın içinden, hem Irak'ın dışından çok sayıda insan buluyorlar.

“AKP, bu Şii, Sünni taraflar karşısındaki duruşu konusunda iyi mi yaptı, kötü mü yaptı?” sorunuza gelince, şöyle söyleyeyim: Onlar da tabii ki, İran’la çıkması muhtemel krizi de göz önüne alarak -sonuçta komşu bir ülke ve orada bir pozisyon almak gerekebilir- doğrudan öbür tarafta görünmek istemediler. Sebebi bu. Yani bu, çok olumludüğüm anlamda bir şey değil. Orada da belli bir taktik çerçevesinde hareket etti; ama kötü bir şey değil bu.

“Kürt liderlere niye pasaport verildi?” sorusuna gelince; bu, Özal döneminde olan bir şeydi. Turgut Özal, her zaman, Türkiye’nin himayesinde olsunlar diye düşünmüştü, bunu söylerdi. Hatta federatif bir yapıdan söz ediyordu. Yani “Bir hami olacaksa, o hamiliği biz yapalım” diye düşünüyordu. Biraz da oradan kaynaklanıyor. Artı, PKK meselesinden dolayı orayla bir ilişki de kurmak gerekiyordu. O zaman onun için verildi bu pasaportlar. Ama ben hep şunu düşünürüm: O 1991’de, Çekiç Güç’le birlikte başlayan süreçte biraz daha dostane, biraz daha yumuşak, biraz daha yapıcı bir ilişki kurulsaydı belki bugün yaşanan problemlerin büyük bir kısmı yaşanmayabilirdi. Oraya sadece aşiret yapısı olarak bakılmasaydı, oraya sadece PKK’nın üslendiği bir bölge olarak bakılmasaydı; yani aşağılayarak bakılmasaydı ve ileriye yönelik bir politika yürütülseydi, bence, Türkiye’nin ilişkileri şimdi çok daha iyi olurdu, çok daha rahat olurdu.

Oradan buraya nasıl geldik? Evet, oradan buraya gelindi. Hatırlarsanız, hep kırmızı çizgiler vardı. Kerkük, kırmızı çizgiydi, o gitti. Türkiye, işgalden sonra, uzun süre, “Kuzey Irak’ta federatif yapıyı bile kabul etmeyiz” diye bir kırmızı çizgi politikası izledi. Şimdi, “Federatif yapı olumludur, aman parçalanmasın, bölünmesin” noktasına kadar gelindi. Yani bir süre sonra o bölgenin ismi de çok rahat telaffuz edilecek. Ortada bir terminoloji karmaşası da var; “Kuzey Irak, Kuzey Irak...” denilip duruyor. Kuzey Irak diye bir bölge yok aslında. Yani oranın terminolojik ismi, oradan geçerken sizin pasaportunuza vurulan damga, Irak Kürdistan’ı, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi. Bütün her tarafta bu var; yani bizim Habur Kapısı’nın karşısında, 50 metre ileride.

Dönüşte bir asteğmenle tartışıyorduk; “Barzani bir şey söylüyor. siz de bunları yayınlıyorsunuz, gösteriyorsunuz bunları. Bayrak asmışlar, Irak Kürdistan’ı diyorlar” falan diyordu. Biraz da acelemiz vardı, havaalanına yetişecektik, tartışmaya girmek istemedim; “Senin durduğun noktanın 50 metre ilerisinde o bölgenin bayrakları dalgalanıyor ve ismini orada okuyorsun: “Irak Kürdistan’ına Hoş Geldi-

niz” diye yazıyor. *Bizim yazmamıza gerek yok ki. Sen her gün bunları görüyorsun zaten*” dedim. Bu bir tür devekuşu politikası gibi bir şey aslında.

Bir de şu problem var: Tabii bu, iç politikaya yönelik bir şey olduğu için çok açık tartışılmıyor. Bu ismi böyle telaffuz etmekte bir beis yok; çünkü 3 yıl sonra telaffuz edeceksiniz, bunu söyleyeceksiniz. Çünkü 3 yıl önce söylenmeyenleri şimdi gayet rahatlıkla söylüyorsunuz. Onun için, açıklçası, bu konuda bizleri kandırıyorlar, bunu görmek gerekir. Orada bir sürü işadamı var, 300 tane Türk şirketi var, 15 bin, belki daha da fazla Türkiye’den giden işçi çalışıyor orada. Bütün inşaatları onlar yapıyor; yolundan barajına, üniversitesinden yurduna, havaalanından bilmem nesine kadar hepsini Türk şirketleri yapıyor. Petrolün bir kısmını bile bir Türk şirketi çıkarıyor. Ama Ankara bunlardan söz etmekten hep kaçınıyor, dile getirmiyor. Çünkü siyasi olarak sürekli bastırıyorsun, sürekli eleştiriyorsun, hiç açık kapı bırakmıyorsun; ama ekonomik olarak oraya bir şeyler gidiyor. Bu da ikiyüzlü politika. Eğer böyle bir “*ciddi*” politikan varsa kapat o zaman kapıyı, işadamlarını da yollama; niye orada onlara iş yaptırıyorsun?!

Sonuçta, bölgeyi Türkiye’den giden işadamları inşa ediyor ve kuruyor. Ama adamlara, “*Sen kuramazsın, edemezsin*” diyoruz. Yani ciddi bir kandırmaca var ortada.

Soru: *Ben, şunun üzerinde durmak istiyorum: Türkiye, niye Ortadoğu politikasında, kendi menfaatine hareket etmekten öte, daha çok müttefikleriyle birlikte hareket etmeyi öngörüyor? Baktığımız zaman, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra oluşmuş, bir yanını Sovyetlerin, bir yanını Amerika Birleşik Devletlerinin oluşturduğu iki kutuplu bir dünyada, Sovyetlerin Kars ve Ardahan’a ve Boğazlar’a saldırmak istemesi gibi tehditkar bir yaklaşım karşısında Türkiye’nin Amerika’ya yaklaşması ve Amerika’nın, İngiltere ve Fransa’nın Ortadoğu’dan çekilmesinden sonra buraya müdahil olması sonucunda, Türkiye’nin de Amerika Birleşik Devletlerinin yanında, onlara daha çok yaranmak amacıyla, Ortadoğu projelerinde, Bağdat Paktı gibi paktlarda yer alarak Amerika’nın yanında olması sonucu oluşmuş bazı hamleler görüyoruz.*

O dönemde Türkiye’ye karşı bir müdahalenin, Türkiye’den toprak kopartılmak istenmesi gibi bir olay söz konusuydu. Ama bugün öyle bir tehdit söz konusu değil. Türkiye, NATO üyesi bir ülke;

eğer Türkiye'ye yönelik böyle bir tehdit olduğu takdirde, NATO'nun buna izin vermeyeceği veya izin vermesi halinde daha karmaşık olayların ortaya çıkabileceği ortada. Ama biz buna karşılık neden hâlâ Ortadoğu'da Amerika'nın politikalarına yakın hamleler yapıyoruz da, kendi çıkarlarımıza uygun bir Ortadoğu politikası geliştiremiyoruz; yani biz niye daha fazla müdahil olamıyoruz?

Mete Çubukçu: Kısaca yanıt vermeye çalışayım.

Zaten Ortadoğu'daki bu durum yeni ortaya çıkan bir durum. Yani sadece Türkiye değil, bütün ülkeler de bu bölgeye yönelik nasıl politika yürüteceklerini hesaplamaya çalışıyor herhalde. Biraz önce bahsetmeye çalıştım; artık müttefik olmak, farklı yerlerde aynı çıkarları paylaşmayı gerektirmiyor. En azından artık o görünüyor. Bana kalırsa, o ittifakı bozması gerekir; ama reel politika üzerinden konuşacak olursak, bir yandan o devam ederken, Ortadoğu'da da farklı ittifaklar olmasa bile, gevşek veya dönemsel işbirliklerine gitmek durumunda diye düşünüyorum. Yani onun için İran'la bile bir şekilde belli alanlarda işbirliği yapabilir. Gerçi, ben, İran'a yönelik bir saldırı olacaksa, Irak gibi olacağını tahmin etmiyorum; ama böyle bir durum karşısında Türkiye nasıl bir pozisyon alacak? Amerikan tarafında mı, İran'a mı yakın duracak; yoksa ikisinin ortasında bir yerde mi duracak, ne yapacak? Açıkçası, bu çok kolay bir sorun değil.

Bir de, açıkçası, Türkiye Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana Ortadoğu'yla, Ortadoğu ülkeleri ve politikalarıyla çok fazla ilgilenmiş bir ülke değil. Daha yeni ortaya çıkan bir durum bu ve ayak uydurmaya çalışıyor. Hep yüzünün Batı'ya dönük olması nedeniyle Ortadoğu'yu ve oradaki gelişmeleri biraz boşladı Türkiye. Evet, bence de yüzünün Batı'ya dönük olması normal, olması gereken bir şey; ama bir de orada ortaklaşılacak bir coğrafya, ortak bir kültür, din, neyse, paylaşılacak bir iklim var sonuçta. Yani ona tamamen sırtını dönmek de hatalı. Aslında şu anda biraz da onu telafi etmeye çalışıyor herhalde. Yani daha erken, onu demeye çalışıyorum. Çünkü bir de çok karışık bir bölge Ortadoğu.

Ama şunu da söyleyeyim, belki beyefendinin hoşuna gider, benim notlarımda vardı, onu aktarayım: AKP'nin, pro-aktif politika diye, sürekli bir yerlere gitmesi, Başbakanın el sıkışması, uçaktan inmemesi vesaire -bunu Ortadoğu politikası için söylüyorum- ben, ona, "*pro-dağılma politikası*" diyorum. Yani pro-aktif politikasının sonu-

cunda ortaya çıkan çok da fazla bir şey yok. Tabii ki bir-iki şey var, olması da gerekiyor; ama tam bir dağılımı söz konusu. Çünkü bütün bu süreçlerden sonuç alamıyorsunuz. Bir-iki tane örnek vereyim.

HAMAS, İsrail askerini kaçırdı, hâlâ saklıyor. Mesela, o dönemde, Başbakan çıktı, Haniye'yle, Abbas'la, İsrail Başbakanı Olmert'le telefon trafiği geliştirdi falan... Mesela, ben, o zaman, "Bu, Türkiye'nin boyunu aşar" demiştim. Evet, Türkiye'nin boyunu aşar. Bu, biraz kamuoyunu meşgul etmek, "*Bakın, bir şeyler yapıyoruz*" falan diye onları oyalamak çabasından ibaret bir şey.

Yine mesela, beyefendinin söylediği gibi, ben olarak, İran'ın tutukladığı İngiliz askerleri konusunda Dışişleri Bakanıyla görüştüler, o, "*Bakarız*" dedi; "*O zaman Cumhurbaşkanıyla görüşürüz*" dedi Dışişleri Bakanımız. Bu tür görüşmelerle bir sonuç alacaksınız görürsünüz. Aksi takdirde, yaptığın şeyin boşa gitmesi senin prestijini de sarsar. Yani heriflere bir şey rica ediyorsun ve seni takmıyorlar. Çünkü o orada başka bir politika uyguluyor. Mesela, İran, o hareketinde inanılmaz bir dış politika uyguladı ve dünya medyasını çok iyi kullandı ve belki söylemek çok uygun kaçmayacak, ama açıkçası, Blair'i maymun etti, bir şekilde İngiliz politikasını rezil etti.

Yine Lübnan'da da benzer bir tavrı oldu AKP Hükümetinin. Lübnan'a asker göndermeye ilişkin çok tartıştık, "*Gitsin, gitmesin; çok önemli, çok çok önemli...*" diye biz burada bunu tartışırken, mesela, Lübnan'a Yardım Konferansı yapıldı Roma'da, Türkiye çağırılmadı.

Yani sizin de sorunuza cevap olması için söylüyorum; sonuçta gücünüzü, biraz boyunuzun ölçüsünü bilerek davranmanız gerekir. Tabii ki bunu bir güçsüzlük anlamında söylemiyorum, Türkiye'nin de kendine göre kapsadığı bir alan var, onu da saklamamak lazım; ama onun da limitleri var. Mesela, İsrail-Filistin probleminde, Türkiye, İsrail'e müttefiktir; ama İsrail, Türkiye'nin bu konuya karışmasını istemez. Daha doğrusu, oradaki problemi kendi dışında herhangi birisinin çözmeye çalışmasına, buna dahil olmasına müsaade etmez İsrail. Bizim Türkiye'deki politikacıların, Dışişlerinin, şunun, bunun yaptığı belagattan öte bir şey değildir. Çünkü bir sonuç almaları mümkün değildir. Yani niye bugüne kadar İsrail-Filistin probleminde Türkiye'de bir konferans düzenlenmedi, niye Türkiye bu konularda arabulucu olmadı?! Onun için, oralara dikkatle bakmak, dikkatli okumak lazım; yani oralar biraz dış politik şişirme konusu.

Soru: *Türkiye'nin, bölgedeki sorunlar karşısında bir arabulucu rol oynamaya kalkışması kötü bir şey değil ki.*

Mete Çubukçu: Tabii, o başka, onu demek istemiyorum. Yani Türkiye'nin kendini bir arabulucu, bir çözüm getirici ülke olarak ortaya koymasının yanlış olduğunu düşünüyorum. Çünkü böyle çıktığınız zaman bunu çözmeniz lazım ya da yol almanız lazım; eğer alamıyorsanız zaten kimse inanmaz size. Onu demek istiyorum.

Soru: *Ortadoğu'yu konuşuyoruz, Irak'ı konuşuyoruz ve işgalin 4. yıl dönümünde konuşuyoruz. Bu, gerek Ortadoğu'daki değişik biçimlerde yaşanan iç savaşlar, çatışmalar ve gerilimlerin kendisi, bunun içerisinde yer alan direniş ve direnişçilerin de değişik yöntemlerini içerisinde barındırıyor. Aslında konuşmanız içerisinde, Irak'la ilgili konuşurken, direnişçilerin niteliğiyle ilgili olarak da birkaç şeye değineceğinizi söylemiştiniz; ama belki biraz kısa geçtiniz. Direnişin yöntemine dair değişik tartışmalar yaşanıyor. Özellikle Ortadoğu'da yıllardır birçok savaşın ve çatışmanın içerisinde yer alarak, değişik kesimlerle temasta bulunmuş bir kişi olarak size soruyorum: Direnişin ahlaki olur mu; varsa ne kadardır, nasıl olabilir bu? Bununla ilgili düşüncelerinizi paylaşırsanız sevinirim.*

Mete Çubukçu: Bence tabii ki direnişin bir ahlaki olması gerekiyor. Yani her ne kadar bizler çok dışarıdan konuşuyor, dışarıdan ahkam kesiyor gibi olmakla birlikte, direnişin bir ahlaki olması gerekiyor elbette. Ama sonuçta biraz da o koşullarda yaşayanlar belirliyor direnişin niteliğini.

Belki bugün gitsek, tartışmaya başlasak, bize farklı argümanlar öne sürebilirler. Ama bence, yine son kertede, direnişin bir ahlaki olması gerekiyor. Bundan şunu kastediyorum: Ben, Irak'taki direnişi, özellikle El Kaide'nin ya da El Kaide benzeri oluşumların hareketiyle değerlendirmek istemiyorum. Onların hareketini, davranışını bir direniş olarak nitelendirmiyorum, bu direniş falan değil. Yani kellelerin kesilmesi, bunların bir şekilde yayınlanması ya da özellikle sivil hedeflere, okullara, hastanelere, ibadethanelere, şunlara bunlara yönelik inanılmaz saldırılar kabul edilecek şeyler değil. Bunun belli bir kıstası ve sınırı olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu, işin biraz kolaycılığı; yani insanları bezdirip farklı yönlere sevk etmeyi amaçlıyor. Evet, Amerikan askerleri, kayıp vermemek için belki üslerinden çok

az çıkıyorlar, dışarı çıkmıyorlar; ama sonuçta bu işin asıl hedefi işgalcinin kendisi ve işgalle işbirliği yapanlar.

Şunu da yapıyorlar, ki bu da artık, demin dediğim gibi, biraz ahkama giriyor: Mesela, asker alma kuyruklarına, polis alma kuyruklarına saldırılar yapılıyor. Bunlar ahlaki midir, değil midir; açıkçası, ondan çok emin değilim. Ama mesela, Vietnam'a baktığımızda, Vietnam'da da, Amerikalılar, Güney Vietnam Ordusunu Kuzeylilere karşı savaştırmak doğrultusunda yetiştirmek, asker devşirmek için onu yapmaya çalışıyorlardı. Mesela, orada da asker alma kuyrukları, polis alma kuyrukları ya da işbirliği yapan unsurlara karşı bir saldırı vardı. Burada da var. Ama herhalde burada esas alınması gereken çizgi, işgalle işbirliği yapanlar ile doğrudan katılımı olmayan unsurları ayırmak, bu ikincileri hedef kapsamı dışında tutmaktır Kadınlar, çocuklar, ibadethane, okul, hastane gibi kesim ve yerlere yönelik saldırıda bulunmamak gerekiyor. Bu işin ahlaki sınırı biraz oradan geçiyor diye düşünüyorum. Tabii ki bu kafa kesmeler gibi yöntemler kabul edilebilir şeyler değil. Çünkü bu yöntemler, mesela özellikle Avrupa'da, bu savaşa karşı olan kesimlerin, bir sürü insanın tavır değiştirmesine yol açtı veya, "Bakın, biz, direnişi destekledik; ama karşımıza çıkan böyle bir manzara oluyor" diye düşünmeye başladılar. Bu meseleyi böyle bitireyim. Diğerine kesinlikle hak vermiyorum; ama anlamaya çalıştığımı ifade etmeye çalışıyorum. Mesela, orada olan şey de kendiliğinden ortaya çıkan bir durum değil. Mesela, bu kafa kesmeler; böyle bir şey yoktu. Bu, atıyorum, son 10 yılın ürünü bir şey. Biraz Vahabilikten, Çeçen savaşçılarından, Taliban'dan, Bosna Hersek'teki olaylardan devralınmış bir uygulama. Sonuçta, Rusya'nın Afganistan işgali, yeşil kuşak teorisi, Amerika'nın bu mücahitleri, Taliban'ı yetiştirmesi, bilmem ne yapması vesaire; yani hiçbir şey birbirinden bağımsız değil aslında. Oralardan gelen bir insanlık dışı gelenek bu.

Belki şunu da eklemek gerekir: Bunlar, farklı şekilde, Malatya'da işlenen cinayeti bile çağırıştırıyor. Benim kendimce çizdiğim çizgiler bunlar.

Soru: Öncelikle, şu konuda size katılıyorum: Amerika, dünyaya bir gövde gösterisi yapmıştır. 11 Eylül'den başlayan, Afganistan'a giden ve aslında dolaylı yoldan Irak'a çıkan bir yol izlemiştir.

Bir sorum olacak. Son zamanlarda, Amerika'da, Dışişleri Bakanlığı, özellikle PKK konusunda Barzani'yle birlikte hareket edil-

mesi gerektiğini, daha uyumlu bir sürecin izlenmesi gerektiği konusunu vurgulanmıştı. Peki, sizce, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Hükümet bu konuda ne yapmalıdır? Biz, daha önce de Kuzey Irak'a sınır ötesi operasyonlar yaptık. Tabii, o zaman bu kadar karışık bir dönem değildi. 93-95 yılları arasında, PKK'nın faaliyetlerinin çok daha yoğun olduğu zamanlardı. Şu anda da PKK'da bir kıpırdanma var, şehitle-rimiz oluyor ya da belki daha çok medyaya yansıyor, bilemiyorum, belki de insanların duygularını daha çok kabartmak için bu yapı-lıyordur.

*Sizce, Hükümet bu konuda nasıl bir tavır almalı?
Teşekkür ederim.*

Mete Çubukçu: Tabii ki konjonktür değişti; yanı 10 yıl önceki dönemde değiliz. Mesela, 95'teki sınır ötesi hareketi hatırlıyorum, kendim de haberci olarak, askerlerle birlikte ta Kuzey Irak'ın, o bölgenin çok derinlerine kadar gitmiştik, tanklarla, şunlarla bunlarla ve onların haberlerini yapmıştık. Ama şu anda böyle bir şey çok mümkün değil. Yani sınır kapısından Türk askerini, tanklarını geçirmezler. Mantıklı değil bu. Yöntem öyle olmaz. Şu olacaktır, zaten şu anda da oluyor; içeriye birtakım uçar birlik hareketleri yapıyorlar, belli bir birliği indiriyorlar, orada birtakım çatışmalar oluyor, tekrar geri geliyorlar; bu hâlâ oluyor. Orada, içeride de belli bir birlik sabit olarak duruyor. Ama 95'teki gibi 5 bin askerin sınır kapısından içeri girip operasyon yapması ihtimali çok zayıf ve zor. Çünkü artık karşıda Amerika var; yani sadece peşmergeler yok orada. Kürt liderlerin biraz güvencesi de o. Amerika da gerçekten oradaki konumunu kaybetmek istemiyor. Çünkü orada da zemin kayarsa tamamıyla perişan olacaklar. Şimdi en güvendikleri yer orası. Amerikalılar için Paris gibi bir yer orası; çünkü Amerikan askerleri, öbür tarafta sokağa çıkamazken, orada gayet rahat, elleri ceplerinde dolaşabiliyor.

Bu işin çözümü aslında uzun yıllara yayılacak bir çözüm. Biliyorsunuz, Irak konusunda, Uluslararası Kriz Grubu denilen bir grup var, biraz daha orta yolcu bir grup. Mesela, Kerkük meselesiyle ilgili olarak Kürtlere, “Referandumu erteleyin” diyor, Türkiye'ye de birtakım öneriler sunuyor. “Öncelikle PKK meselesi halledilmeli, bir alt unsur olarak da, üst yöneticiler dışında, çok fazla suça veya saldırıya falan bulaşmamış unsurların affedilmesi gerekir” diye öneriyor Türkiye'ye. Amerika'nın çok uzun bir süreden beri söylediği bir şey bu aslında. Yani “Doğru düzgün bir af çıkaracaksınız ve bunların bir

kısmını dağdan indireceksiniz, bir kısmı da Kuzey Irak'a gidecekler ve orada yaşayacaklar” şeklinde bir öneri bu.

Ama ben, bu süreç içinde, Amerika'nın, birtakım mevzi istihbarat bilgileriyle Türkiye'yi rahatlatmak, bu çok yükselen sınır ötesi hareket taleplerini durdurmak için birtakım “*hediyeler*” verebileceğini düşünüyorum. Bu, istihbarat olur, oradan birisini yakalayıp getirirler, verirler; sınırın diğer tarafında, Hakkari tarafından -*çünkü oralar dağlık bölgeler*- oradan 20 kilometre, 30 kilometre kadar bir içeriye hareket olabilir; yani Amerikan askerleriyle karşı karşıya gelmeyecekleri bir biçimde bir hareket olabilir. Ama o nasıl bir sonuç verir, açıkçası bilmiyorum. Yani şu anda yapılacak operasyon hakikaten çok nokta istihbarat ve doğru bilgilere dayanmıyorsa bir sonuç alınması mümkün görünmüyor. Yine dağ taş bombalanır, asker oraya girip, buradaki kamuoyunu biraz rahatlatıp, “*Evet, Ordu Irak'a girdi ve bir şeyler yapmaya çalışıyoruz*” dedirtmenin ötesine geçebileceğini düşünmüyorum.

Soru: *Öncelikle, sunumunuz için teşekkür ederim.*

Hastanelerin, ibadethanelerin tahrip edilmesi, kafa kesmeler emperyalist güçlerin bir oyunu, provokasyonu olamaz mı; direnişçilerden ziyade, emperyalistlerin bir provokasyonu olamaz mı?

İkincisi, Irak'ta, çıkardığı milletvekili sayısına bakarak Türkmenlerin nüfusunu tahmin etmek ne derece sağlıklı olabilir?

Teşekkür ederim.

Mete Çubukçu: Tabii, dediğiniz doğru; yani sonuçta orada her şey birbirine karıştığı için, birtakım provokasyonlar da var. Tabii ki bahsettiğim radikal İslamcı gruplar bunu başlattı, bunu yapıyor; ama ortamı müsait gören başkaları da bunu körükleyebilir, bu tür provokatif hareketlere girebilir. Aslında bu bizim için de geçerli. Mesela, biz de gazeteci olarak, Irak'ın orta bölgesine gidemiyoruz; çünkü gittiğimiz takdirde öldürülüyoruz. Zaten haber yapma şansımız yok; yani bir şekilde haber akışı da engellenmiş durumda.

Irak Savaşı başladığında ve özellikle bu kafa keserek öldürme hareketleri başladığında, Çakal Carlos lakaplı Carlos, hapisneden direnişçilere bir mektup yazıyor. Tabii ki bu mektup bir dergide yayınlanıyor. “*Maskelerinizi çıkarın; çünkü maske ortalığı çok bulandırır ve kaybedersiniz*” diyor. Tabii, bu “*maskelerinizi çıkarın*” ifadesi metaforik bir şey. Çünkü maske takıldığı an kimin kim olduğunu

bilemezsiniz. Yani o maskenin içinde İslamcı mı var, ajan mı var, başka bir ülkenin istihbaratı mı var, bunları bilemezsiniz. Tabii ki orada birazcık da böyle bir kaotik ortam söz konusu.

Türkmenlerin sayısına gelince; ben, ona dayandırmadım. Ben, daha çok oradaki politikacılarla konuşarak öğrenmeye çalışıyorum. Ama ben, 3 milyon olduğuna inanmıyorum. Yani 3 milyon rakamı çok abartılı. Eğer böyle bir rakam varsa bile nüfus karışmış ve artık kendilerini Türkmen olarak tanımlamıyorlar diye düşünüyorum. Yani Arap-Türkmen evliliği, Türkmen-Kürt evliliği, gerçi o çok az; ama kendilerini farklı yazdırdıklarını düşünüyorum. Bir de kendi içlerinde mezhebi ayırım da var. Türkiye’de, Türkmenleri hep Sünni olarak gösterirler; ama özellikle Kerkük ve Telafer’e doğru olan bölgede, Tuzhurmatu’da falan Şii Türkmenler hakimdir ve Şii Türkmenler, Irak Türkmen Cephesinin farklı politikaları nedeniyle Şiilere oy verdiler, Türkmenlere oy vermediler.

Tabii ki seçimler birebir onların sayısını göstermiyor, doğru söylüyorsunuz; ama söylendiği kadar da fazla değil.

Ben, bu direnişin ahlaki konusunda söylediklerinize tamamen katılıyorum. Ama sonuçta, Irak’ta, mart ayı sonu itibarıyla 3300 Amerikan askerinin öldüğü söyleniyor. Başarılı ölen Amerikan askeri sayısı ile ölçmek istemiyorum; ama böyle bir gerçeklik var. Bu da, Amerikalıların meşhur travması olan Vietnam’la karşılaştırıldığında falan, onu geçiyor. Yani Vietnam Savaşındaki duruma benzer bir durumla karşı karşıyayız. Siz de söylediniz; Amerikan askerleri artık çekildikleri şehirde, bölgede üslerinden dışarıya çıkamaz hale gelip, oraları Irak Ordusuna devretmeye çalışıyorlar. Bunlar bir yandan bir yenilgi havası yaratıyor. Amerikan Hükümetinde büyük çatlama oldu, Savunma Bakanı istifa etti vesaire; yani politik alanda bir yalnızlaşma söz konusu. Fakat diğer taraftan da, Ergin Yıldızoğlu uzun zamandan beri yazıyor, Foreign Affairs dergisinden alıntılanmış, birinci, ikinci, üçüncü kuşak savaş stratejisinden bahsediyor Amerika’da ve bunların tartışma halinde olduğunu söylüyor. Dördüncü kuşak bir savaş stratejisinden daha bahsedildiğini söylüyor, ona da denetimli karışıklık diyorlar. Yani bir teorik altyapı hazırlanmış.

Denetimli karışıklık dedikleri şu: Artık, soğuk savaş sonrası karşılıklı nükleer denge olmadığına göre, kapitalist rejimin de sık sık krize gireceği düşünülerek, bu krizlerin savaşlara yol açacağını, bu müdahalelerin ona göre yapılması gerektiğinden; yani savaş ve karışıklığı baştan kabul edip, bunu denetim altında tutmak ve sürekli bir

sürdürülebilir istikrar rejimi kurmak gibi bir savaş stratejisinden bahsediliyor.

Soru: *Yani Irak'ta hangi konjonktür var? Böyle bir şey mi var; yoksa öbür tarafa doğru bir yönelim mi var? Nedir sizce durum?*

Mete Çubukçu: Konuşmamda da söylemeye çalıştım; neyle karşılaşacaklarını ilk başta çok hesaplamadılar. Hep, “*Zaten kaos yaratmak için girdi, bunu bilerek girdi*” deniliyordu; ben de buna itiraz ediyordum, “*Hayır, bunu tahmin etmeden girdi*” diyordum. Ama var olan ortam karşısında -*sonuçta politika belli*- konumunu belirlemeye çalışıyor. O söylediğiniz biraz doğru. Teoriyi bilmiyorum; ama Ergin yazdıysa, bir yerlerden okumuştur onu. Ama sonuçta, Amerika, kaosla başa çıkamadığı zaman, onun üzerinden, zaman zaman körtükleyerek, zaman zaman kontrol ederek yol almaya çalışıyor, çalışacaktır. Ama yine de ben, şu an Irak'ın içinde bulunduğu durumun Amerika'nın pek de işine, en azından uzun vadede işine gelmediğini düşünüyorum. Yani şu anki var olan koşullarda oradan bir şey çıkarmaz. Yani sadece denetim altındaki rahat bir Kürt bölgesiyle bütün bir Irak'ı ve bölgeyi yönetebileceğini düşünmüyorum. Ama dediğiniz gibi, şunu yapıyor: En azından günlük politikayı uygulamak için, o var olan kaos üzerinden zaman zaman farklı dengelere oynayabiliyor. Mesela, Şiilere, “*Tamam, siz çıkmayın; biz, sizin oraya baskı yapmayacağız, bu tarafa yöneleceğiz*” falan diyorlar. Mesela, şimdi durum öyle gidiyor. Tersine de dönebilir bu, başka bir şey olabilir. Bunu yapıyor. Yine mesela, başka bir krizi körtüklemek için, Irak'ta bol bol İranlı ajan kaçırmaya çalışıyor. Ama dediğim gibi, bir vade sonra bu oradaki politikasına yetmeyebilir. Çünkü bu durum gittikçe genişliyor ve zeminin kaydığını söyledik ya, sadece Irak'la ilgili değil, bütün bölgeyle ilgili probleme dönüşüyor.

